Creștinismul și naționalismul lui Eminescu, precursor al Marii Uniri: “Crist a învins cu litera de aur a adevărului şi a iubirei, Ştefan cu spada cea de flăcări a dreptului. Unul a fost libertatea, cellalt apărătorul evangelului ei.” [„ÎN ZIUA DE 15/27 AUGUST…”] – Apel pentru SERBAREA DE LA PUTNA

Viena-n 4 mart 870

Domnilor şi fraţilor,

În ziua de 15/27 august a.c. românii în genere serbează ziua Sântei Marie, vergina castă şi totuşi mama care din sânul ei a născut pe reprezintantele libertăţii, pe martirul omenimei

lănţuite, pe Crist.

Această zi s-a-ntîmplat să fie patroana mănăstirei Putnei, fondată de către eroul naţiunei româneşti Ştefan cel Mare. Puternic şi înfricoşat în război, el era pios şi blînd în pace; căci cîte războele, atîtea azile ale rugăciunei şi ale inimei înfrînte, atîtea mănăstiri.

Fraţilor, am proiectat a serba cu toţii ziua acelei sînte care-a conceput în sînul ei vergin tot ce lumea a visat mai mare, tot ce abnegaţiunea a legiuit mai nobil, tot ce pune pe om alături cu omul: Libertatea!

Dar acea serbare, deşi va avea caracter religios, prin omogenitatea de naţionalitate şi limbă a acelora ce vor serba-o şi prin împrejurarea că se va ţinea lîngă mormîntul lui Ştefan cel Mare, nimeni nu va putea opri ca ea să aibă, afară de cel religios, şi un caracter naţional. Adepţi ai bisericei creştine, fie ea de orice nuanţă, noi cu toate astea n-am încetat de-a fi români, şi de aceea vom şti ca să dezvoltăm această zi într-o serbare naţională în memoria lui Ştefan cel Mare. De sine însuşi această serbare religioasă e şi naţională, căci locaşul dumnezeiesc monăstirea Putnei e fondată de erou şi acolo zac oasele sale sînte, apoi pentru că o serbare a creştinului e prin escelinţă o serbare românească, căci trecutul nostru nu e decît înfricoşatul coif de aramă al creştinătăţii, al civilizaţiunii.

Crist a învins cu litera de aur a adevărului şi a iubirei, Ştefan cu spada cea de flăcări a dreptului. Unul a fost libertatea, cellalt apărătorul evangelului ei. Vom depune deci o urnă de argint pe mormîntul lui Ştefan, pe mormîntul creştinului pios, a românului mare.

Dar asta nu e tot. Serbarea trebuie să devină şi purtătoarea unei idei. Ideea unităţii morale a naţiunei noastre e ceea ce ne-a-nsufleţit ca să luăm iniţiativa unei serbări în care inima va fi una a priori; în care însă cugetele se vor unifica

– cugetele doamne a lucrărilor, astfel încît pe viitor lucrările noastre toate să aibă una şi aceeaşi ţintă, astfel ca unificarea direcţiunei noastre spirituale să urzească de pe-acuma unitatea destinelor noastre. Să facem ca o cugetare, una singură, să treacă prin toate faptele, să pătrundă toată viaţa noastră naţională. Să fim conştiuţi de situaţiunea noastră faţă cu lumea, de dătoriile către ea şi către noi înşine. În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi.

Pentru asta însă trebuie să ne-ntrunim, să ne-înţelegem. Şi nu poate fi o zi mai aptă pentru această întrunire decît o serbare întru memoria eroului celui mai mare şi mai conştiut de misiunea sa. Un pelerinagiu de pietate către trecut, un congres al inteligenţelor din respect către viitor – iată în două cuvinte scopul serbărei noastre.

Dar fără concursul vostru şi al nostru al tuturor serbarea e imposibilă. De-aceea, asemenea ca noi, scumpi şi iubiţi confraţi, să formaţi un comitet ad-hoc, care să-ngrijească cum şi voi cu toţii, ori în reprezentanţie să luaţi parte la această serbare de la care părinţii noştri au dreptul de-a aştepta atît de mult.

Vă alăturăm un proiect de programă a serbărei, pentru ca citindu-l să vă esprimaţi şi voi părerea voastră, ori vro modificare ce aţi dori să se efectueze în el, căci, cum am zis, nu e decât un proiect la legiuirea căruia vom lua în consideraţiune votul junimei române academice de pretutindenea.

Primiţi, iubiţi confraţi, salutarea din inimă din partea noastră şi espresiunea credinţei firme cumcă apelul nostru va afla un răsunet viu în inimele voastre.

Preşedintele Comitetului central

conte E[manuel]. Logothetty

Secretar M. Eminescu

D[umnea]lor domnilor auditori la Facultatea teologică din Blaş

Portretul lui Ștefan cel Mare din Tetraevanghelul de la Humor (1473)

Proiect de program pentru serbarea naţională la mormântul lui Ştefan cel Mare, la 15 (27) august 1870.

1.Îndată după leturghie în ziua Sântei Marii se va decora mormântul lui Ştefan cel Mare cu cununi de flori şi cu lauri şi se vor arangia în simetrie cel puţin 70 făclii tricolore.

2. La prânz, în trapeza mănăstirei, va ţinea preşedintele comitetului arangiator o cuvântare amăsurată locului şi scopului şi va invita pe oaspeţi la ceremonia sânţirei prezentului consacrativ.

3. La 5 ore după prânz se va începe ceremonia şi adică:

1. a) Se va depune prezentul învălit pe o masă înaintea bisericei.
2. b) Într-un semicerc îndărătul mesei se vor pune membrii comitetului în gală, având fiecare tricolorul naţional şi ţinând în mână cîte – o cunună de flori şi cîte – o făclie. Toţi ceilalţi tineri vor coprinde loc în dreapta şi în stânga mesei iar publicul va ocupa locul dinaintea şi îndărătul mesei.
3. c) Trei preoţi în ornate vor împlini actul sânţirei.
4. d) Trei salve vor anunţa finirea ceremoniei bisericeşti, iar horul teologilor va cânta un imn religios.
5. e) Apoi se va ţinea de pe tribună cuvîntarea festivă, în decursul căruia se vor aprinde făcliile la mormânt.
6. f) După cuvântare se va înălţa prezentul, în vederea publicului, de către trei tineri din semicerc, din care unul va citi inscripţiunea cu voce înaltă.
7. g) Sub sunetul clopotelor va fi dus prezentul cu pompă şi în ordinea stătorită de comitet, şi depus pe mormânt.
8. h) După depunere, va executa corul în biserică un imn compus anume spre acest scop.
9. i) La banchetul ce va urma se vor ţinea din partea tinerimei toaste şi cuvântări, numai conform ordinei stătorite de comitet în conţelegere cu egumenul mănăstirei.

4. A doua zi, iertând împrejurările, se va improviza, afară de mănăstire, un congres al studinţilor români academiei de pretutindenea. Programul congresului îl va avea să-l stătorească comitetul arangiator al serbărei.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA
1870 – 1877
ALBINA, FAMILIA, FEDERATIUNEA, CONVORBIRI LITERARE, CURIERUL DE IASI
EDIŢIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S
EDIŢIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC
Editura Academiei RSR, 1980

D. Vatamaniuc: Serbarea nu se poate ține în august 1870, cum era programată, din cauza izbucnirii războiului franco-german. Delegația trimisă la Putna pentru pregătirea festivităților duce și urna votivă, pe care o încredințează, spre păstrare, starețului mănăstirii. Slavici îi adresează o scrisoare, păstrată în arhiva Mănăstirii Putna, pe care o reproducem:

Comitetul central
pentru serbarea
de la Putna
1871

Preacuvioase Părinte!

Închinând Comitetul darurile aduse la mormântul lui Ştefan cel Mare sfintei Mănăstiri Putna spre a împodobi biserica din Mănăstire şi îndeosebi mormântul Măritului Erou, care zace într-acea biserică, le pune totodată sub părintesca îngrijire a Sfinţiei Voastre şi vă roagă ca să primiţi atât aceste daruri aduse de evlavioşii români, precum şi protectoratul, ce prin aceasta Vi se oferește.

Primiţi Preacuvioase Părinte, expresiunea celei mai profunde reverinţe a noastre.

Ianuarie 1871
Viena în 12/24

Ioan Slavici
preşedinte

Pentru comitet
M. Eminescu, secretar

Scrisoarea este întocmită de Slavici şi semnată de Eminescu şi este prima mărturie documentară prin care prozatorul se implică în viața politică din Bucovina.

Preşedinte al Societății „România Jună" din Viena, Slavici este şi preşedinte al Comitetului Central pentru organizarea serbării de la Putna, din august 1871, iar Eminescu, secretar al său.

Mihai-Eminescu.Ro

Vedeti si: **SERBAREA DE LA PUTNA INTRU MEMORIA LUI ŞTEFAN CEL MARE – de Mihai Eminescu [august 1871]**

NOTIŢĂ ASUPRA PROIECTATEI ÎNTRUNIRI LA MORMÂNTUL LUI ŞTEFAN CEL MARE LA PUTNA – de Mihai Eminescu [15 septembrie 1870]

Mărturia lui Teodor V. Stefanelli: Eminescu a “clocit” ideea

„Eminescu mi-a spus-o singur că el a „clocit” această idee și când l’am întrebat, de ce retace aceasta și nu o spune ca să o știe toți, nu numai cunoscuții săi cei mai de aproape, mi-a răspuns că *nu ar fi recomandabil să știe guvernul* austriac că României din România, adecă supuși străini au propus aranjarea acestei serbări, *dar el (Eminescu) a sugerat ideea în* mai

multe părți, așa ca să nu se mai știe, dela cine anume vine.

Și în adevăr în toate discuțiile și actele privitoare la serbare nu se menționează cine a fost acela care a venit cu ideea. În scrisoarea sa adresată lui D. Brătianu, Eminescu rămâne consecvent, numai ca să nu sufere serbarea. De altfel și modestia prea cunoscută a lui Eminescu ne explică dece nu-și asumă el ideea serbării" (pg. 105). – **Amintiri despre Eminescu – PDF** (București, 1914)

Este de consemnat și faptul că *Societatea literară și științifică a românilor din Viena*, înființată în iunie 1968 funcționa concomitent cu *Societatea studențească științifică și socială „România"*, de asemenea din Viena. Ambele erau conduse de un Comitet provizoriu. În octombrie 1869, abia sosit la Viena, Mihai Eminescu se înscrie în ambele societăți, susținând fuzionarea lor „într-un corp mare și activ sub denumirea de România Junǎ", deoarece, arăta el, „noi vrem să croim (…) acestei societăți o haină mai largă, în care să-ncapă toată lumea românească din Viena". În sânul acestor societăți studențești s-a născut ideea serbării de la Putna, care va avea loc în 1871. La 8 aprilie 1871, *Societatea literară și științifică a românilor din Viena* fuzionează cu *Societatea studențească științifică și socială „România"*, intitulându-se *România Junǎ*, așa cum proiectase Eminescu.

Scurt istoric al zilelor de sărbătoare:

Eminescu: În acest chip "neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor!"

Putna – Fotografie de Julius Dutkiewicz (1880)

August 11 Sub semnăturile lui Ioan Slavici, președinte, și Mihai Eminescu, secretar, Comitetul pentru serbarea de la Putna înștiințează, din Cernăuți, „pe onoratul public român, cum că toate pregătirile" pentru această serbare „sunt îndrumate și speră, cu 13 august, a fi cu toate gata; nu-i rămâne acum alta nimic decât a ruga pre toți aceia ce simt adevărat românește, ca să înfrumusețeze serbarea cu prezența lor, căci comitetul este de convingere că numai o participare vie poate ridica însemnătatea acestei serbări naționale. O adunare numeroasă de români din toate provinciile române însuflețită de unul și același spirit, aceasta este podoaba, frumusețea și sublimitatea serbării, iar nu flamurile implântate și arcurile de triumf", în continuare se dau indicații în legătură cu mijloacele de transport și cazare la Putna, precum și alte lămuriri organizatorice.

August 12 Mitropolia Moldovei înștiințează Consistoriul mitropolitan din Cernăuți că, pentru a fi reprezentată la

„ceremonia destinată a se face în ziua de 15 august curent în memoria lui Ștefan cel Mare”, a delegat „pe frăția sa arhiereul Filaret Stavropoleos Scriban, însoțit de frăția sa arhiereul Iosif Sevastias Bobulesco, de proacuviosul arhimandrit Ieronim Bușureanu și de ierologhia sa arhidiaconul Mitropoliei noastre Nectarie Apostoliu”, rugind, dacă va fi necesar, să li se dea „canonica permisiune de a și leturghisi”.

August 14 Începe serbarea de la Putna, la care au participat circa 3000 de români din toate provinciile țării. Printre ei se aflau: Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol, G. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu, Dimitrie Gusti, Ciprian Porumbescu, Epaminonda Bucevschi ș. a.

La hotarul mănăstirii cu satul se ridică un arc de triumf, pe al cărui frontispiciu strălucea inscripția: **„Memoriei lui Ștefan cel Mare, mîntuitorul neamului”**, iar în fața mănăstirii un „portic festiv”, executat după planul pictorului Epaminonda Bucevschi, în care, se spune, puteau să încapă 1500 – 2000 de persoane. Peste tot erau arborate stindarde și flamuri tricolore, stema României libere și stemele tuturor provinciilor românești. Seminariști și elevi din Cernăuți și Suceava, antrenați în pregătirea serbării, au confecționat numeroase torțe și „100 de stiubeie de rășină, cari aveau să ardă seara pe culmile dealurilor învecinate”, în jurul orei 22, treascurile au slobozit de pe aceste culmi 21 de salve, iar glasurile de bronz ale clopotelor au vestit intrarea preoților în biserică și începerea slujbelor religioase.

Unul dintre steagurile de la Serbarea de la Putna din 1871

În seara aceleiași zile, „când soarele începu să se ascunză după piscurile păduraticilor munți”, Teodor V. Ștefanelli l-a văzut pe Eminescu purtând un vraf de hârtii subsuoară. Ele conțineau cunoscutul Poem al Putnei, tipărit în foi volante la Tipografia Buciumul român din Iași, pe care marele poet avea să-l distribuie a doua zi participanților la serbare și pe care i l-a citit lui Ștefanelli, în acea seară, atât de emoționat, „încât nici nu observase că în jurul lor se strânse mai multă lume care asculta și ea în tăcere, cuprinsă de

farmecul frumoasei declamațiuni a lui Eminescu” (T. V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, București, 1914). Întrebat de către bunul său prieten cine este autorul poemului [*pe care îl puteți citi mai jos* – n.n.], care era, într-adevăr, nesemnat, Eminescu a răspuns scurt că nu știe, îndreptându-se apoi grăbit spre sat. Ștefanelli a crezut că Eminescu însuși este și multă vreme după aceeea istoricii literari și editorii, în frunte cu Perpessicius, lui i l-au atribuit. Cercetările din ultimele două decenii au stabilit însă, cu certitudine, că autorul așa-numitului *Poem al Putnei*, este, de fapt, Dimitrie Gusti (1818 – 1887), care îl publicase mai întâi în „Curierul de Iassi” din 15 august 1871 și apoi în ziarul bucureștean „Telegraful” din 29 august același an, în ambele cazuri sub propria sa semnătură, care spulberă orice echivoc privind paternitatea operei, și sub titlul *La mormântul lui Ștefan cel Mare*, diferit, așadar, de cele pe care i le dăduse P. Panaitescu.

August 15 Serbarea de la Putna continuă. Lumea se adună de dimineața la porticul festiv, unde Ioan Slavici rostește o alocuțiune adecvata momentului. Se pornește apoi, în cortegiu, spre biserică La mormântul lui Ștefan cel Mare, bogat împodobit cu ghirlande și faclă, patru membri ai Comitetului studențesc fac de gardă, oficiază liturghia, după care egumenul Arcadie Ciupercovici rostește o cuvântare, evocând gloria străbună și semnificația serbării. Eminescu relata, în numărul din 22 – 25 august 1871 al „Curierului de Iași”, că „eminentul preot știu atât de bine să vorbească la sufletele auditoriului (…), încât (…), am simțit inima noastră mișcându-se de patriotism și însuflețire”. Mulțimea se întoarce apoi din nou la portic, unde tânărul A. D. Xenopol își rostește strălucita cuvântare festivă:

> *„Cu patru sute de ani aruncăm noi gândirile și simțirile noastre înapoi – spunea vorbitorul – și totuși, de vom privi bine în sufletul nostru, vom vedea cum se amestecă, în acel îndepărtat trecut, farmecul viitorului; cum fie ce faptă a*

lui Ștefan cel Mare e cu atâta mai măreață, cu cât noi astăzi putem să ne-o amintim împreună pe mormântul lui, cu cât simțim că în această împreună amintire stă sâmburele unor puteri de viață ce pot să ne întărească în propășirea pe calea dreptului și a adevărului care susțin și înalță popoarele… Iată pentru ce, în bucuria nespusă ce împle sufletele noastre, simțim totuși trecând o umbră de durere, precum trecea prin sufletul marelui viteaz, când, întorcându-se învingător din lupte, știa că-i în ajunul unor noi bătălii ! (…) Avem acea putere, avem acea încredere, pentru că sufletul acestei părţi a omenirii ce se numeşte poporul român încă nu şi-a revărsat în lume comoara cuprinsului său sufletesc. În adâncul lui se mişcă noi armonii în sfera frumosului, noi descoperiri în acea a adevărului, noi tipuri de caractere ce trebuie să iasă la lumină, să rămână în amintirea omenirii.”

Răsună apoi un imn solemn de Alexandru Flechtenmacher, pe versuri de Vasile Alecsandri, în interpretarea corului studențesc reunit cu cel al seminariștilor și al elevilor din Cernăuți și Suceava.

“Prin negura trecutului
O! soare-nvingător,
Lúmini cu raze splendide
Prezent și viitor
În timpul vijeliilor
Cuprins de un sacru dor
Visai unirea Daciei
Cu o turmă și un păstor (…)”

Cu aceeași ocazie, Alecsandri scrie și un *Imn religios* cantat la Putna:

Etern, Atotputernic, o! Creator sublime,
Tu, ce dai lumii viață și omului cuvânt,
În tine crede, speră întreaga românime…

Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

Sub ochii tăi în lume lungi valuri de-omenire
Pe marea veciniciei dispar ca nori în vânt,
Și-n clipa lor de viață trecând strigă-n uimire:
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

Tu din sămânța mică înalți stejarul mare,
Tu junelor popoare dai un măreț avânt,
Tu-n inimile noastre ai sacre, vii altare.
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

În tine-i viitorul, trecutul și prezentul!
Tu duci la nemurire prin tainicul mormânt
Și numele-ți cu stele lumină firmamentul.
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

Etern, Atotputernic, o! Creator sublime,
Tu, care ții la dreapta pe Ștefan, erou sfânt,
Fă-n lume să străluce iubita-i românime…
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

La ora 12 începe ospățul; 1600 de oameni iau masa în portic, iar ceilalți pe unde apucă. Sub ochii lor, deasupra unui jar imens, un bou întreg se frige, învârtit de patru oameni voinici, pe o frigare homerică. Lăutarii încep să cânte, horele se încing vijelioase, iar odată cu seara se aprind focurile pe culmi și puzderia torțelor și candelelor în jurul mănăstirii. Cu acest prilej ar fi cântat și Ciprian Porumbescu, tânăr de 18 ani, pe vioara vestitului lăutar Grigore Vindireu, declarând emoționat tatălui său: ***,,Tată, am cântat Daciei întregi !”.***

August 16 În fața mulțimii adunate dis-de-dimineață la portic, egumenul mănăstirii urcă la tribună și dă citire Cuvântului de îngropăciune la moartea lui Ștefan cel Mare, considerat pe-atunci anonim, apoi – multă vreme – de Vartolomei Măzăreanu, iar acum din nou anonim. Eminescu aprecia acest Cuvânt ca pe „un monument literar (…), un model de elocință română, care te

pătrunde până în adâncul sufletului și te farmecă prin stilul său plăcut și energic”. După aceea are loc ceremonia depunerii urnei votive de argint pe mormântul lui Ștefan cel Mare (*foto*).

Foto: Putna.Ro

În sunetul clopotelor, procesiunea pornește de la portic spre biserică, purtând prapurii, stindardele, flamurile,

epitafurile și urna însăși, pe care este gravată inscripția: EROULUI, ÎNVINGĂTORULUI, APĂRĂTORULUI EXISTENȚEI ROMÂNE, SCUTULUI CREȘTINĂTĂȚII, LUI ȘTEFAN CEL MARE, JUNIMEA ROMANA ACADEMICA. MDCCCLXX. Înaltă de 54 de centrimetri și grea de 7 kg. și 50 de grame, această urnă are o formă amforoidală, turnată în argint, și este decorată cu o succesiune circulară de lobi prelungiți, la partea superioară, sub care se desfășoară, tot circular, un brâu cu motive geometrice. La partea inferioară, o ghirlandă bogată de lauri încinge urna, iar sub aceasta, o altă succesiune de lobi prelungiți constituie pandanții celor de sus. Corpul maiestos al urnei se sprijină pe un picior scurt circular, marcat la mijloc de un brâu ornat floral și evazat într-un postament polilobat, dublat de o talpă circulară complet lisă. Capacul detașabil este înfășurat în faldurile generoase ale stindardului patriei și se încheie la partea superioară cu un mâner compus din două sfere inegale. Torțile au forme geometrice și sunt prinse, sus, direct de corpul urnei, iar jos prin intermediul unor „eșarfe” omagiale. Pe zona centrală a vasului se desfășoară inscripția votivă, în limba română, scrisă, firește, cu caractere latine. Simbolic, în ea s-a pus pământ din toate provinciile românești.

Așezarea urnei pe mormânt este salutată cu 40 de bubuituri de treascuri, trase de pe culmile din jurul mănăstirii. Colonelul Boteanu, combatant, de partea francezilor, în războiul franco-prusac din 1870, rostește o cuvântare – ca reprezentant al armatei române – și își depune centura aurită pe mormântul eroului, îngenunchind și sărutând piatra acestuia. Se cântă apoi Imnul lui Ștefan cel Mare, de același Alexandru Flechtenmacher, pe versuri de Vasile Alecsandri. După masa de prânz, mulțimea a rămas să petreacă, să cânte și să joace, în fața porticului, iar studenții, în frunte cu comitetul lor, se retrag în trapeza mănăstirii pentru a ține Congresul plănuit. Problemele propuse de ei și aprobate, în prealabil, de Oreste Reney, prefect de Rădăuți și simpatizant din umbră al acestei mișcări panromânești, au fost următoarele: l. Prin ce s-ar

putea dezvolta omogen întreaga junime română; 2. Cum ar putea contribui generația prezentă la generalizarea culturii; 3. Pe ce căi trebuie să se îndrepte junimea română pentru a-și crea condițiile unei dezvoltări sigure și permanente; 4. Ce ramură a dezvoltării trebuie să atragă atenția junimii „mai cu deosebire”. Discuțiile sunt aprinse, prelungindu-se apoi, până după miezul nopții, în turnul de la intrare, unde Eminescu, Slavici și alți reprezentanți ai studenților s-au retras ca să se odihnească pe maldăre de fân înmiresmat, în amintirea acestui eveniment, turnul a dobândit ulterior numele marelui nostru poet *(foto)*.

Foto: Doxologia

August 17 Congresul studențesc își încheie discuțiile în trapeză, fără să ajungă la concluzii clare și ferme, fără să adopte un program de perspectivă eficient. Dar, apreciază George Călinescu. „Dacă efecte imediate ale acestui congres n-

au fost, el a lăsat totuși anume dispoziții în sufletul unora, și de n-ar fi decât rolul pe care Eminescu l-a avut în pregătirea lui și adâncul spirit patriotic pe care l-a derivat din el, și ar merita totuși să umple câteva pagini din istoria culturii noastre”. Eminescu însuși conchidea: ,,Un model de lucrare pentru binele poporului nostru este Serbarea de la Putna care a reîmprospătat în mintea fiecărui român memoria sfântului erou Ștefan cel Mare și a groaznicului trăznet al dușmanilor doritori de viața și leagănul nostru (…). Să deie ceriul ca să ajungem asemine momente mai adeseori, să ne întâlnim la mormintele strămoșilor noștri plini de virtute, și să ne legăm de suvenirea lor cu credința și aspirațiile vieții noastre. Numai cu chipul acesta – sublinia el apăsat – vom putea conserva patria ce avem; numai cu chipul acesta neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor!”. (Sursa: Putna.Ro)

Alte articole și documente despre Marea Unire a Românilor de la Putna:

Nicolae Iorga despre Xenopol și Eminescu

“(…) Ce-a fost mai bun în serbarea de la Putna rămîne discursul, de o mare înnălțare de cuget, bogat în icoane nouă și în gînduri adînci și cuminți, al studentului A. D. Xenopol. Istoricul de mai tîrziu al Românilor a scos din viața lui Ștefan învățături folositoare, ca acelea de a face «unirea prin gînd și inimă» înnainte de a urmări visuri mari, de a întemeia o cultură adevărat românească, și cît se poate de neatîrnată, în care să se înfrățească toți Romînii, de a nu pripi lucruri mari cari vin de la sine altfel și care, dacă li se face silă, pier ca iubitul Psichei, picurat de untdelemnul candelei ce se apropiase fără îngăduire de fața lui cînd dormia; de a «nu ne înșela asupra stării în care ne aflăm, de a nu ne orbi noi înșine prin lingușiri și înnălțări peste aceia ce sîntem în adevăr». Sfaturi a căror nevoie se simte din nenorocire și astăzi, după aproape patruzeci de anî!

O statuie a lui Ștefan-cel-Mare s’a înnăltat la Iași abia în 1883. O făcuse un meșter străin, și a făcut-o rău, cum nici nu se putea altfel, căci numai cine face parte dintr’un popor îi

poate înțelege în adevăr eroii, îi poate iubi și li poate da viața bronzului, a marmurii, a picturii sau a cîntecului. Între cuvîntările rostite atunci au fost și de acele care n'au ținut seamă de sfaturile înțelepte pe care le dăduse studentul Alexandru Xenopol celor mai bătrîni decît dînsul la 1871.

Iar în literatura romînească a fost o tăcere….

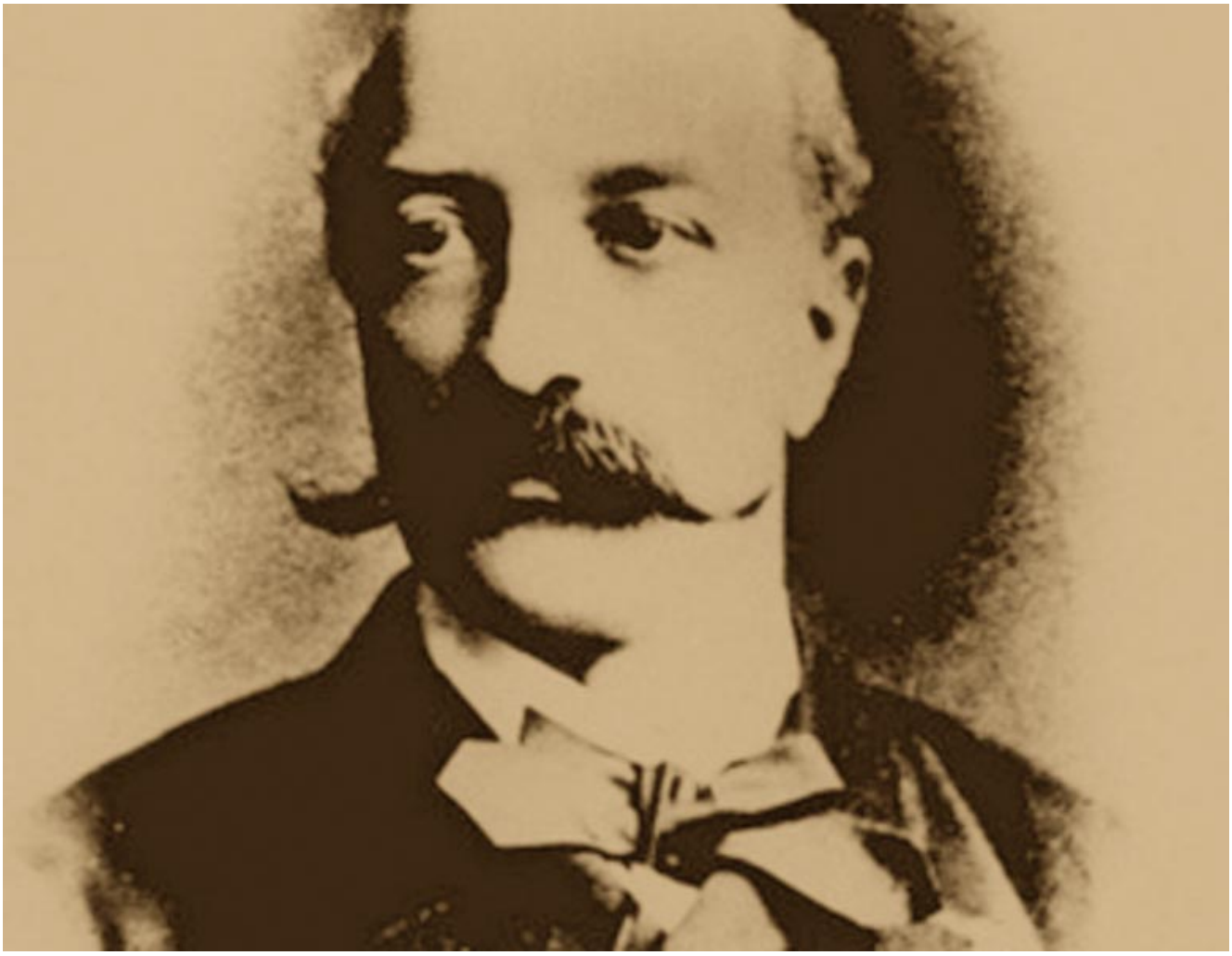
Afară de marele poet Eminescu: cunoscător desăvîrșit al poporului, al trecutului, minte adincă și bogată, inimă cuprinzătoare, de la care pornise și gîndul serbării din 1871. Dar în Iașii înstrăinați, în mijlocul marii serbări oficiale, el s'a lăsat furat de gînduri triste, și, unde era să se înnalțe imnul mîndru către ceruri, de pe buzele-i îngălbenite zbură duioșia deznădăjduită a unei doine de plîngere și răzbunare.

Vor ști poeții, scriitorii de astăzi să dea glas iubirii nemărgenite cu care, de patru veacuri, miile de mii ale poporului au încunjurat, și mai departe decît hotarele Moldovei, chipul de viteaz bun, cuminte și sfînt al celui mai mare om ce s'a ridicat dintre Romîni? Se vor înfrăți ei înnaintea acestui altar, măcar pentru clipa în care se înnaltă liturghia recunostinții de marile mulțimi care nu pot nici să vorbească, nici să cînte?

Nu prin silinți răzlețe, ci prin buna înțelegere la lucrul harnic, se întemeiază învățătura, cultura unul popor, care e vitejia de astăzi, și la această muncă locul cărturarilor e în frunte, — ca să îndemne și să îndrepte."

(**Istoria lui Ștefan cel Mare** *de Nicolae Iorga*
Cartea VII. Amintirea lui Ștefan-cel-Mare)

Iacob Negruzzi cu Eminescu despre Putna

Iacob Negruzzi. Sursa: Muzeul National al Literaturii Romane

“(…) Împrieteniți din cel întâiu moment am stat mai bine de o săptămână în Viena, petrecând tot timpul cu Eminescu, descutând împreună despre trecutul și viitorul românilor, despre războiul franco-german ce tocmai izbucnise și pasiona toată lumea si mai ales despre literatura noastră națională.

Pe Slavici l-am cunoscut numai la întoarcerea mea de la băi și l-am îndemnat să scrie un studiu comparativ între cele două popoare conlocuitoare români si unguri, la care se referă și un pasaj din scrisoarea ce am primit de la Eminescu după întoarcerea mea în Iași și pe care o reproduc mai jos.

La despărțirea noastră întrebai pe Eminescu dacă i-ar plăcea să se așăze în Iași când va sfârși studiile sale.

– „Aș veni bucuros, îmi răspunse el, căci societatea „Junimea”

are pentru mine o mare atracție, însă mai târziu. Deodată ne-am înțeles cu Slavici să punem în mișcare pentru anul viitor o mare întrunire a studenților români din toate părțile, la mormântul lui Ștefan-Cel-Mare din mânăstirea Putna. Când ne-om fi îndeplinit această datorie, vin. – Eminescu îmi povesti cum voiau să organizeze acea serbare, și-mi făgădui asupra ei, o mică notiță pentru „Convorbiri literare" pe care mi-o și trimise. Este articulul subsemnat cu litera E și publicat în numărul din 15 septemvrie al revistei."

(**Amintiri din Junimea** *de Iacob Negruzzi* – despre Eminescu)

Ciprian Porumbescu: „Tată, am cântat Daciei întregi!"

În anul 1871 Ciprian Porumbescu participă la Putna la marcarea a 400 de ani de la târnosirea mănăstirii, unde se alătură unei asistenţe din care făceau parte Mihai Eminescu, A.D. Xenopol, Ioan Slavici, sau Nicolae Teclu. Din relatările vremii, se pare că după festivităţile oficiale, pe pajiştea din faţa mănăstirii s-a încins o horă în care au intrat toţi cei prezenţi, orchestra fiind condusă de Grigore Vindireu, căruia Ciprian i-ar fi luat locul, iar la final, după ce a cântat, s-ar fi aruncat la pieptul lui Iraclie strigând: „Tată, am cântat Daciei întregi !" (*Rador*)

Comitetul central pentru serbarea întru memoria lui Ștefan cel Mare

APEL

Către onoratul public român

Luând junimea română academică în considerațiune că [1] o amânare a serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare ar produce dezinteres pentru totdeauna, a decis [2] în adunarea sa generală de la [3] 10 iuniu 1871 [4] cumcă [5] *„Comitetul central se însărcinează a esecuta serbarea în 27 august 1871 cu mijloacele despre cari dispune“* [6].

Primind comitetul această sarcină grea, pășește de nou, rezolut și plin de însuflețire, la realizarea scopului măreț. În darn sunt însă neînsemnatele puteri ale unui comitet, în darn este zelul modest al unei junimi! Serbarea de la Putna n[7]-are să fie serbarea unui comitet a unei junimi: serbarea de la

Putna trebuie să fie un act produs de o națiune întreagă, serbarea de la Putna are să fie întrunirea națiunei române în suvenirile trecutului, în însuflețirea prezintelui și în speranțele viitoriului! În trecutul neguros al națiunei române sânt multe puncte strălucitoare [8], unul dintre aceste, cel mai strălucitori, este acela în care apare umbra măreață a lui Ștefan cel Mare; pe lângă această suvenire să ne adunăm; la mormântul acestui bărbat să ne dăm mâna; aici să o[9] zicem în fața lumei că [10] am avut un trecut și voim a avea un viitoriu!

Iată ideea! Iată scopul serbării! Nu junimea română academică a produs ideea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare: ea purcede din conștiința națională română. Națiunea română voiește cultura, și *cultura ei trebuie să fie una:* omogenă la Prut și la Somiș, omogenă în sânul Carpaților cărunți și pre malurile umede ale [11] Dunărei bătrâne! Și viitoriul, cultura viitoriului, unitatea spirituală a viitoriului zace în noi, în generațiunile prezintului!

Cu mijloace despre cari [12] comitetul dispune [13] serbarea nu se va putea aranja în mod demn de umbra măreață a eroului la al cărui mormânt ne-am ales altariul, nu în un mod care să facă onoare junimei academice a națiunei române [14]. Sperăm însă că [15] cu ajutoriul onoratului public român mijloacele noastre se vor putea înmulți și noi vom putea aranja o serbare cel puțin modestă, seriozitatea și însuflețirea generală o vor face grandioasă. Nenorocirea care a lovit fondul serbării nu poate [16] înnegura scopul care serbarea l-a avut [17]; fatalitatea nu poate [18] să triumfeze preste [19] o idee! Suntem de [20] ferma convingere cumcă [21] publicul român nici până azi [22] nu au pierdut din zelul său nobil față cu cauzele mărețe!

Apelăm dară la naționalismul tuturor românilor, rugând pre toți acei frați ai noștri cari voiesc a conlucra spre realizarea serbării să binevoiască a se pune în corespondință

cu comitetul central.

Comitetul primește corespondințele și contribuirile [23] sub adresa: *Vas. Bumbac, Viena, Universitate.*

Viena, în 14 iuniu 1871 [24]

V. Bumbac, m.p. [25]

vice-președinte

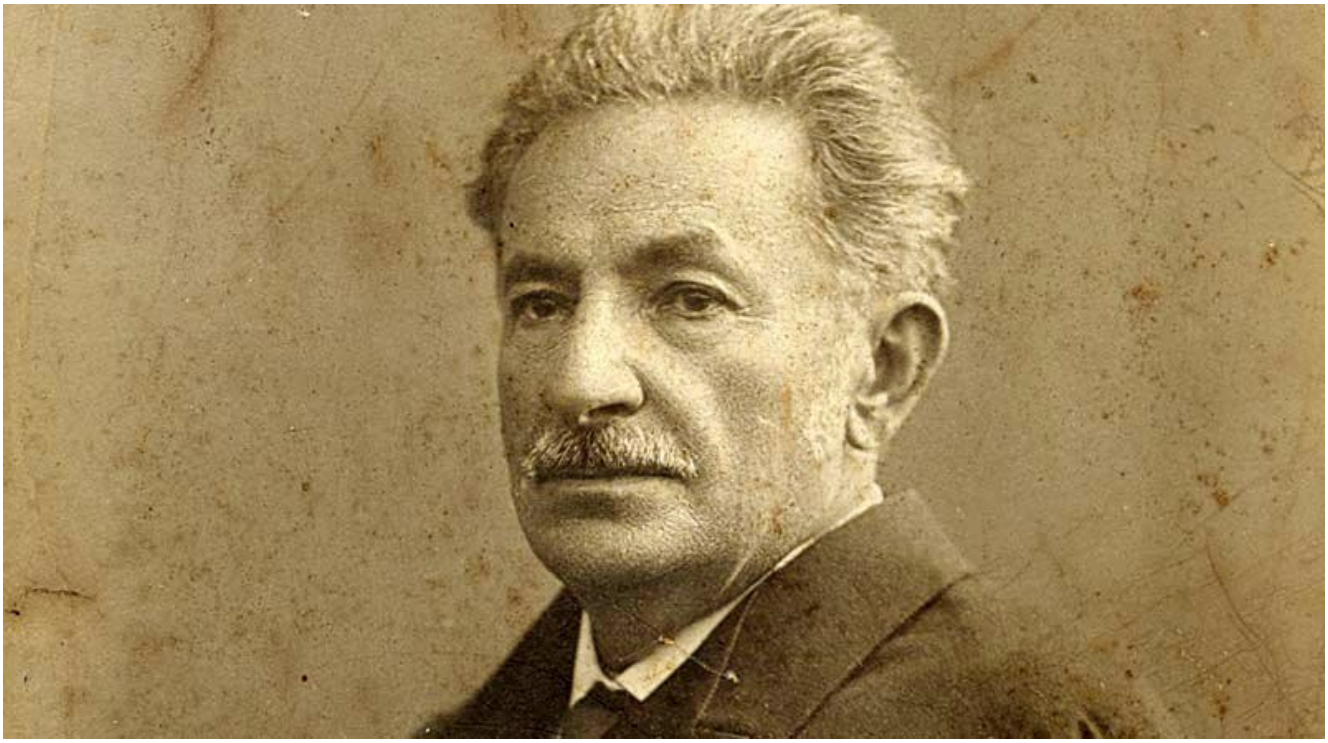
Ioan Slavici, m.p. [25]

secretariu

Opere. Volumul X / Ioan Slavici; Text stabilit și variante de C. Mohanu; Note de Dimitrie Vatamaniuc. – București: Editura Minerva, 1981. – (Scriitori români). – 1023 p., 8 f. pl., anexă

[În manuscris]

“Viața culturală a poporului român nu se va putea face decât după ce românii toți vor fi uniți într-un singur stat”

Ioan Slavici

“(…) În apelul adresat publicului când cu serbarea de la Putna (Românul, 10 Iunie 1871) am zis:

„Națiunea română voiește cultură, și cultura ei trebuie să fie una, omogenă la Prut și la Lomniș, omogenă în sânul Carpaților și pe malurile Dunării bătrâne…”

În apelul adresat domnișoarelor române, acestea sunt rugate să trimită la Putna un steag cu inscripțiunea:

„Cultura e puterea popoarelor”

Acestea nu erau vederile noastre, ale celor câțiva tineri care au pus la cale serbarea, ci ale celor mai de frunte dintre fruntașii de atunci ai românilor, între care junimiștii, Alecsandri, Kogălniceanu și mai ales Șaguna împreună cu toți ai săi.

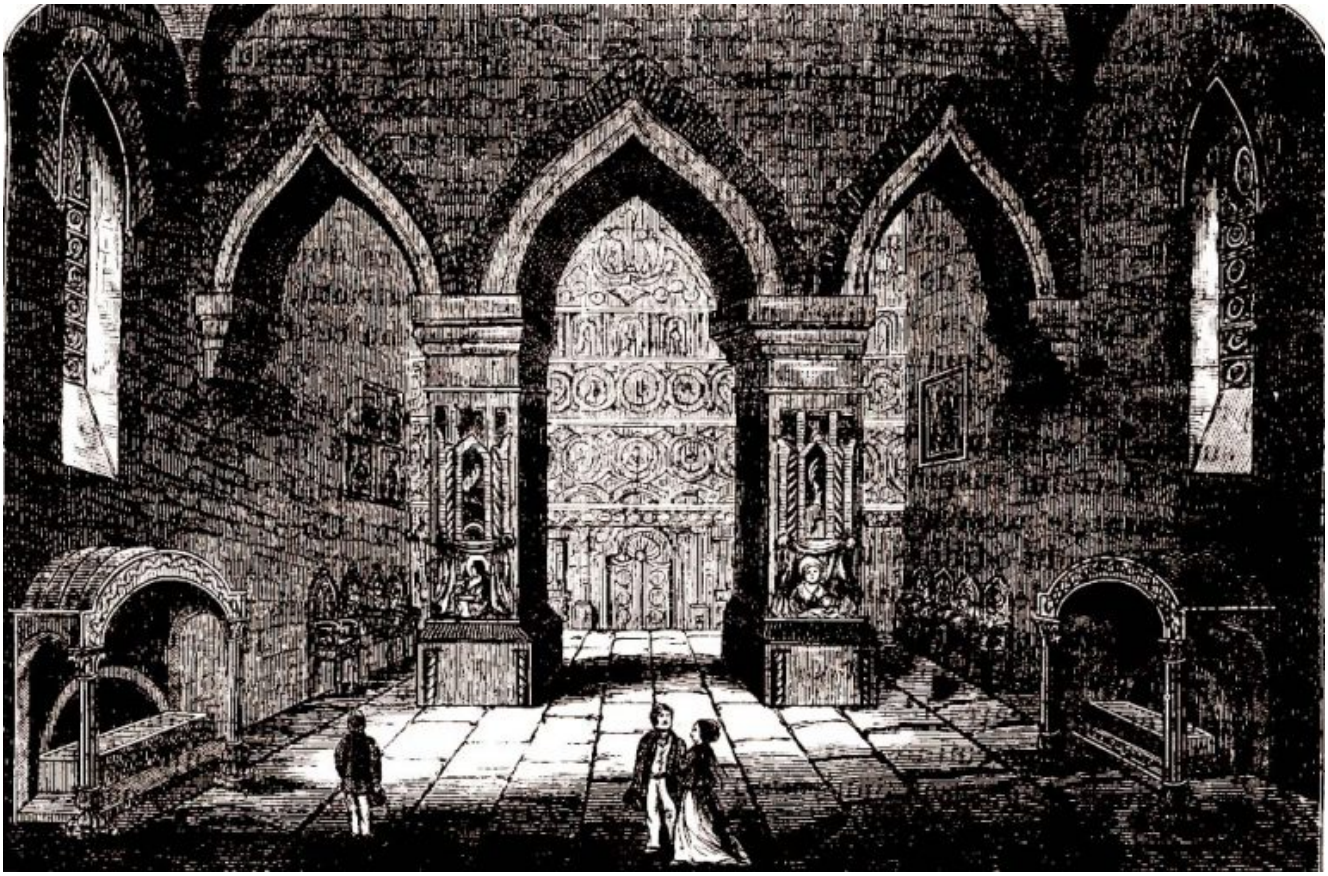
Între universitarii care au luat parte la serbare, deci și la Congres, se aflau însă mulți care stăruiau în gândul că restabilirea unității în viața culturală a poporului român nu se va putea face decât după ce românii toți vor fi uniți într-

un singur stat. (…)”

(**Închisorile mele** *de Ioan Slavici*
Înainte și după venirea în Regat)

APEL

Către junimea română

Familia – 1871, august 15. Interiorul bisericii de la mănăstirea Putna cu mormântul lui Ştefan-cel-Mare

Fraților! Nime [26] nu e mai mult pătruns de ideea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare [27] decât noi, pentru al căror viitori serbarea va să aibă cele mai mari rezultate.

Prin încrederea voastră, junimei române din Viena i s-a dat sarcina onorifică de a conduce deocamdată lucrările spre realizarea serbării. Azi e momentul ca să facem un pas rezolut, să realizăm dorința noastră [28] comună. Pierdem un an

din rezultatele serbării [29] dacă [30] amânăm serbarea pre [31] anul viitori.

Apelăm dară la zelul vostru național și vă provocăm [32]:

1. A vă organiza în timpul cel mai scurt [33] în comitetele filiale și a vă pune în corespondință cu comitetul central din Viena [34] (V. Bumbac [35], Universitate).

2. A vă da părerea [36] față cu serbarea, și în special față cu modul în care doriți ca ea [37] să se realizeze, ca așa serbarea [38] să poată fi un act produs conform dorințelor comune ale junimei române [39].

3. A lucra în cercul vostru pentru lățirea ideei serbării și realizarea ei [40], colectând contribuiri și trimițându-le comitetului central [41] până la 15 iuliu a.c.

4. A vă îngriji mai cu deosebi despre aceea ca [42] să puteți participa cât mai mulți la serbare [43].

Până la finea acestei lune, comitetul [44] central va compune programul festiv [45] și vi-l va face cunoscut.

De la energia junimei române depinde realizarea serbării: la lucru dară fraților![46].

Viena, în 14 iuniu 1871 [47]

Pentru comitet: ca mai sus [48]

APEL

Cătră junele române

Putna – 1850, de Franz Xaver Knapp

Surorilor! A venit momentul ca junimea română să manifesteze [49] conștiința unității sale naționale; a venit momentul ca junimea română să o [50] zică în fața lumei că e îndestul matură [51] spre a-și cunoaște chemarea sa [52] socială în Orientul Europei.

Au trecut timpurile fierului; au trecut era puterei brute: pe stindardul junimei române este azi numai una deviză [53]: cultura. Cu ocaziunea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare, junimea română academică, și cu ea [54] întreaga junime română, voiește a da espresiune unitară [55] rezoluțiunei sale de a se cultiva [56] – *cultiva omogen.*

Acest act mare ar pierde din valoarea sa etică dacă voi nu ați conlucra spre realizarea lui, dacă voi nu ați lua parte la această întrunire: junimea română întreagă trebuie să producă

actul [57]!

Surorilor! Priviți la măreața voastră ginte. Au căzut Roma bătrână; noi am rămas orfani; numai una ereditate a rămas [58] – superioritatea spirituală a gintei latine. Azi e momentul să arătăm cumcă sântem ce sântem [59]! Și voi fiți cu noi! Cornelia a crescut pe Grachi [60]; Ioana a eliberat Francia; Medicele au fost numele artelor; Șarlota a murit pentru binele comun: voi fiți surorile noastre!

Apelăm la simțurile [61] voastre naționale și vă rugăm ca să conlucrați în verice mod spre realizarea serbării – înștiințând comitetul central din Viena (V. Bumbac, Universitate) despre nobilul sucurs [62].

Vă rugăm în special:

1. Ca [63] să binevoiți a face pentru fiecare țară română (Muntenia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Crișana, Timișoara, Marmorosa [64] și Besarabia) câte o flamură cu inscripțiunea: *„Cultura e puterea popoarelor“ – Junele române din* (țara).

2. Ca să binevoiți a trămite aceste flamure comitetului central la locul serbării (Putna, Bucovina) cu câteva zile înainte de serbare (27 aug. a.c.) prin o reprezentantă [65] aleasă din junele țării respective ori, dacă asta [66] nu se poate nicidecum [67], prin poștă.

3. Flamurele vor servi la serbare de [68] decorațiune, reprezentând sexul frumos al întregei românimi [69], iară după serbare junii români vor primi flamurele din mânile junelor române, ca eterne suveniri ai acestei zile mărețe!

Dacă toți voim, va fi! [70]

Viena, etc. ca mai sus [71]

1. A: cumcă 2. R, A: *nota 1:* Pe baza raportului care s-a dat din partea comitetului, și în urma promisiunei on. redacțiuni a „Curierului de Iași“ 3. R, A: la *lipsește* 4. R, A: a.c. 5. R: că 6. K, A; „Comitetul central se însărcinează a esecuta serbarea cu mijloacele de care (A; despre cari) dispune în 27 august 1871“ 7. R, A: nu 8. R, A: și 9. R: o *lipsește.* 10. R: că *lipsește;* A: cumcă 11. R: umede ale *lipsește.* 12. R: de care 13. R, A: *nota* 2: Vezi raportul comitetului publicat în foile române; vezi no. 55 al „Curierului de Iași“, unde se promite răspunderea unei colecte de 1.000 lei noi 14. R, A: nu în un mod care să facă onoare junimei academice a națiunei române *lipsește* 15. A: cumcă 16. R: putea 17. R: care l-a avut; A: care l-a avut serbarea 18. R: putea 19. R: de 20. R: avem 21. R: că 22. R, A: astăzi 23. R: contribuțiunile în bani 24. R: Viena, în 12 iuniu 1871; A: Viena, în 12 iuniu 1871 *lipsește* 25. R: m.p. *lipsește* 26. R, A: nimeni 27. R: întru memoria lui Ștefan cel Mare *lipsește.* 28. R: noastră *lipsește* 29. R, A: din viața noastră comună 30. R, A: *urmează* mai 31 R: până la 32. R: propunem 33. R: cel mai scurt timp 34. R: din Viena *lipsește:* 35. R: *urmează,* Viena 36. R, A: părerile 37. R: ea *lipsește.* 38. R: pentru ca o așa serbare 39. K, A: conform dorințelor generale 40. R: ideii și serbării și realizării ei; A: ideii serbării și realizării ei 41. R, A: contribuirile și trămițându-le nouă 42. R: despre aceea ca *lipsește* 43. K, A: să puteți fi reprezentați cât mai numeros la locul serbării 44. R, A: lunei acesteia, noul comitet 45. R: festiv *lipsește;* A: serbării 46. R, A: La lucru dară, fraților! De la energia junimei române depinde realizarea scopului 47. R, A: Viena, (A: în) 12 iunie 1871; R: *nota. 3:* Sunt rugate toate stimatele redacțiuni române de a binevoi a reproduce aceste apeluri, a-și da părerea față cu serbarea și a trămite comitatului central câte un esemplar din numerile în care este ceva despre serbare. Numa așa vom fi în stare a aranja conform opiniunii publice. Rugăm deodat stimatele

redacțiuni române de a sprijini cauza serbării. *Comitetul* 48. R: *V. Bumbac* Vice-președinte *Ioan Slavici.* secretar; A: Vice-președinte, *V. Bumbac* m.p. secretar, *Ioan Slavici* m.p. 49. R: manifeste 50. R: o. *lipsește* 51. R: națiunea română e îndestul de matură. 52. R: sa, *lipsește* 53. R: este numai un cuvânt 54. R: junimea română academică, și cu ea *lipsește* 55. R; o espresiune unanimă, 56. R: d-a se 57. R: actul, mai repetim, trebuie să fie produs de întreaga junime română 58. R: ne-a, mai rămas 59. R: ce sântem *lipsește* 60. R: Grachii 61. R: simțimintele 62. R: nobilul vostru concurs 63. R: ca *lipsește* 64. R: Maramorașul 65. R: reprezentațiune 66. R: aceasta 67. R: nicidecum *lipsește* 68. R: ca 69. R: reprezentând sexul frumos al întregei românimi *lipsește* 70. R: Dacă toți voim, tot se va TACE! 71. R: Viena 14 iunie 1871, Pentru comitatul central: Vice-președinte *V. Bumbac,* secretariu *Ioan Slavici.*

❦

DOMNULUI DUMITRU BRĂTIANU

Putna, mănăstirea, în 1860 – acuarelă de Franz Xaver Knapp (1809-1883

[Românul, 3/15 august 1871]
Stimate domnule,

Prin articolul d-voastră publicat în no. din 23 iulie a.c. al jurnalului *Românul* ați împrumutat serbării de la Putna acea strălucire pe care prestigiul unui nume ș-a unei inteligențe însemnate i-o dă unei fapte neînsemnate chiar.

Dacă însă serbarea s-ar întâmpla într-adevăr ca să aibă acea însemnătate istorică pe care i-o doriți d-voastră, dacă ea ar trebui să însemne piatra de hotar ce desparte pe planul istoriei un trecut nefericit de un viitor frumos, atunci trebuie să constatăm tocmai noi, aranjatorii serbării, cumcă meritul acesta, eroismul acestei idei, nu ni se cuvine nouă. Dacă o generațiune poate avea un merit, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănțuirea timpilor. Și

istoria lumii cugetă – deși încet, însă sigur și just: istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Numai espresiunea esterioară, numai formularea cugetării ș-a faptei constituiesc meritul individului ori al generațiunii, ideea internă a amândurora e latentă în timp, e rezultatul unui lanț întreg de cauze, rezultatul ce atârnă mult mai puțin de voința celor prezinți decât de a celor trecuți.

Cum la zidirea piramidelor, acelor piedici contra pasurilor vremii, fundamentele cele largi și întinse purtau deja în ele intențiunea unei zidiri monumentale care e menită d' a ajunge la o culme, astfel în viața unui popor marea generațiunilor trecute, cari pun fundamentul, conține deja în ea ideea întregului. Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complesul de cugetări cari formează idealul lui, cum în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg. Și oare oamenii cei mari ai României nu-i vedem urmărind cu toții, cu mai multă ori mai puțină claritate, un vis al lor de aur, în esință același la toți și în toți timpii? Crepusculul unui trecut apus aruncă prin întunericul secolelor razele lui cele mai frumoase și noi, aginții unei lumi viitoare, nu sântem decât reflesul său.

De aceea, dacă serbarea întru memoria lui Ștefan va avea însemnătate, aceea va fi o dovadă mai mult cumcă ea a fost cuprinsă în sufletul poporului românesc și s-a realizat pentru c-a trebuit să se realizeze; dacă însă va trece neînsemnată, atunci va fi o dovadă cumcă a fost espresiunea unor voințe individuale necrescute din sâmburele ideilor prezintului. E o axiomă a istoriei că tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale și tot ce e rău e productul celei individuale. De aceea meritul nostru va consista numai în formularea ideilor și trebuințelor esistente ale poporului, nu în crearea unor altora; ne vom lăsa îndreptați de cugetarea și trebuințele poporului nostru, nu d' ale noastre proprii, receptate poate de la străini, ne vom lăsa conduși de curentul ideilor națiunii și nu vom pretinde rolul de a conduce noi prin ideile

noastre individuale.

Prin numele și inteligența d-voastră ați aruncat asupră-ne razele cele mai curate ale generațiunii căreia îi aparțineți; de aceea primiți mulțămita noastră – nu pentru noi, a cărora nu-i nici ideea, nici condițiunile de realizare – ci pentru sfințenia cauzei, a cărei flamură o urmăm cu toții și a cărei un moment e și serbarea aceasta.

Cernăuți în 3 (15) August 1871.

Pentru comitet:

Mihaiu Eminescu,

Pamfil Dan.

SERBAREA DE LA PUTNA ÎNTRU MEMORIA LUI ȘTEFAN CEL MARE

Kurt Hielscher, Roumanie – Putna

[Curierul de Iași, 22 și 25 august 1871]
Orice popor, pentru a se putea întări ș-a pune baza unei esistențe durabile, mai nainte de toate are trebuință neapărată de-o patrie, de un pământ de care să se lege cu sângele și viața sa, la care să țină din toată puterea și dragostea inimei sale. Istoria veacurilor trecute ne arată că neamurile cari nu s-au lipit de o asemenea patrie, a cărora țel și tendințe au fost numai cuceriri și năvăliri deprădătoare, fără a găsi un colț în lume în sânul căruia să plânteze sâmburele fecund al unei vieți strălucite în viitor, zicem toate acele neamuri s-au șters de pe fața pământului ca colbul suflat de vânt.

Dar dacă prima condițiune a constituirei și consolidărei unui popor este *patria,* nu mai puțin important pentru dânsul și

pentru traiul său sunt luptele și frământările ce trebuie să susție în fața sămânțiilor străine cari îl înconjoară și-i amenință pe tot momentul cu pieire clădirea ce și-a făcut. Aceste lupte și frământări se conduc și se operează de oameni mari, cari la romanii și grecii antici se numeau semizei, iar la noi viteji și voinici.

Mai *târziu* brațul începe să *obosească,* dușmanii *amenințători,* de asemenea slăbiți, *contenesc agresiunile* lor; puterea *vitală* din popor trebuie consumată într-alt chip; atunci începe mai cu mare vigoare *agitarea* inteligenței. Acesta este momentul cel mai solemn. Acest *stadiu* se numește — deșteptarea poporului.

Atunci te întrebi: Cine *sânt*? Unde mă găsesc? Ce trebuie să fac?

Fericita națiia care prin faptele și lucrările sale răspunde nimerit la aceste vitale întrebări.

De la începutul secolului nostru mai ales, românii încă au simțit *trezindu-se* în sufletul lor *nedumeritul* dor de *regenerare* și *renaștere.* Popor *tânăr* și plin de viață, *oțelit* în cumplitele suferințe ale timpurilor, aprins de *emulație* în fața celorlalte popoare, el s-a aruncat c-un entuziasm nespus pe calea *propășirei,* a alergat ars de setea cea mai crudă — la izvoarele dorite ale culturei.

Dar nenumărate și grele *sânt* lucrurile ce trebuie împlinite pentru a face fericirea unei națiii. Chiar un individ, *până* s-ajungă *binecrescut,* asigurat în esistența sa, luminat la minte, c-un *cuvânt* bine preparat pentru a aduce o viață demnă și folositoare, de câte ajutoare nu are trebuință?! Dar încă o națiie întreagă, și mai ales o națiie ca a noastră! „La lucru dar bărbați și femei, tineri și *bătrâni",* ne strigă puternica voce a secolului al nouăsprezecelea. Departe de noi odihna zădarnică! Departe de noi *îndeletnicirile frivole* și stricăcioase intereselor noastre naționale!

Să lucrăm, dar să lucrăm *inspirați* de *sântul* glas al patriei, să *asudăm* dar sudoarea noastră să se scurgă pentru interesele neamului românesc.

Un model de lucrare pentru binele poporului nostru este *Serbarea de la Putna,* care a *reîmprospătat* în mintea fiecăruia român memoria *sfântului* erou Ștefan cel Mare și *groaznicului* trăznet al dușmanilor doritori de viața și leagănul nostru.

Iată serbarea, iată mărețul spectacol despre a căruia însemnătate și curs ne-am propus a prezenta lectorilor noștri o scurtă dare de samă.

Dar înainte de a face istoricul serbărei ș-a *solemnităților* ei, credem de interesul publicului ce n-a avut norocirea să călătorească la mănăstirea Putna a-i face *încâtva* cunoscută poziția *topografică* a acestui *lăcaș sfânt, mândră* și *doioasă* suvenire a timpului îndepărtat. Tot aci va fi locul nimerit pentru descrierea acelor podoabe și pregătiri artificiale pe cari comitetul *aranjatoriu* le-a *făptuit* spre trebuințele oaspeților și spre mărirea *sărbătoarei.*

Când pleci de la *Hadikfalva* către Putna, pe un drum a căruia împrejurime, dotată de natură și de oameni cu cele mai bogate daruri, cu cele mai frumoase podoabe, îți răpește vederile și-ți *dezmiardă* sufletul: zicem, *când* pleci spre Putna, zărești în depărtare *înălțându-se* către ceri *falnicile* coame și spete a munților Carpați. Pe de o parte *ț-ar* plăcea să ajungi *cât* de *curând* la țelul *călătoriei,* pe de altă parte ai dori să treci perpetuu pintre aceste *holde* înflorite, pintre aceste dumbrăvi *răcoroase,* unde ochii nu se *satură* de privirea *impozantelor aleie* de plopi ș-a *mănoaselor țarini* din Bucovina cea drăgălașă. După o călătorie de 4-5 oare în fine regiunea *vegetațiunei* bogate dispare, poalele munților se arată, un *vânt* rece te *aburește,* o tăcere *sfântă* te împresoară, și puțin câte puțin te trezești *adâncindu-te* în *criierii* munților. Aici la capătul satului, pe genunchii unei grupe de munți *acoperiți* cu brazi seculari, se *rădică* mănăstirea cu turnurile ei

măiestoase. De toate părțile împresurată cu munți *sfâșieți* de *crăpături* și văi *adânci* și înguste; în apropierea unor mici plaiuri de verdeață *încântătoare,* cu drept *cuvânt* a fost aleasă de locașul etern a celui ce n-a avut răgaz să se odihnească toată viața sa cum se cuvine. Mănăstirea se compune dintr-o biserică destul de *spațioasă,* care într-una din *despărțiturele* sale cuprinde mormintele domnilor Ștefan cel Mare, Bogdan și Rareș ș-a mai multor doamne din epocele gloriei noastre militare. În jurul bisericei *sânt rădicate* în formă *pătrată* odăile destinate pentru călugări, odăi dintre cari cele mai multe *sânt* adevărate saloane. La intrare deasupra zidului este așezată clopotnița c-un turn înalt, înlăuntru din partea dreaptă o altă *clopotniță* mai mică, ce conține clopotul lui Ștefan cel Mare numit *Bugea.* Spațiul dintre biserică și *edificiul* cu chiliile este acoperit de verdeață și de-o grădină plină de flori, organizată după gustul cel mai bun.

Lucrările făcute de comitetul *aranjator* întru scopul serbărei au fost următoarele:

Din sat *până* la mănăstire *de-amândouă* părțile șoselei, pe *lângă* arborii naturali erau *împlântate* în *pământ* cetine de brad în două șiruri paralele. Ici și cole în direcția acestor aleie artificiale erau așezate *lampioane* mari și mici pentru *luminație.* La mijlocul drumului, considerat din sat *până* la mănăstire, se înălța un *impozant* arc de *triumf,* construit din crengi de brad și decorat cu o mulțime de flamuri. Pe *frontispiciul arcului* se cetea cuvintele: *Memoriei lui Ștefan cel Mare, mântuitorul neamului.* De partea dreaptă a acestui arc, pe un plai ce nu se rădică mult peste *nivela* drumului, era *situat colosalul portic,* o construcție într-adevăr minunată, încăpătoare de 1500 persoane. Înlăuntrul acestei *clădiri* erau așezate de-a lungul mese și *lavițe* de brad. Pe *stâlpii* din mijloc *atârnau marcele* țărilor române ș-o sumă de flamure mici. În fine *aranjamentul* dinaintea *porticului, stătători* din mai multe șiruri de cetine *împlântate* în *pământ,*

împodobite cu *drapele,* era de-o *frumuseță* rară.

Acum, după ce-am dat lectorilor noștri o *ideie* palidă despre situația maiestoasă a mănăstirei și despre *aranjamentele* comitetului, *rămâne* să facem tabloul *măreței* festivități.

Sâmbătă sara, la 10 oare, un imens număr de oaspeți se îndrepta către biserică. Era momentul *începerii* serbărei. *De-abia* preoții intrase în altar, *de-abia* se începuse sfintele *ceremonii, când* la pomenirea numelui neuitatului erou *clopetele* se clatină, *salvele* de tunuri vuiesc de două părți de pe *vârfurile* munților. Atunci:

Mușchiul zidului se mișcă, pintre iarbă se strecoară
O suflare care trece ca prin vine un fior …
Este ora nălucirei: Un *mormânt* se *dezvălește,*
O *fantomă 'ncoronată* din el iese … o zăresc …
Iese … vine către țărmuri … stă … în preajma sa privește.
Râul înapoi se trage, munții *vârful* își *clătesc.*

Ascultați!… marea *fantomă* face semn … dă o poruncă …
Oștiri, *taberi* fără număr împrejuru-i *înviez*;
Glasul ei *se 'ntinde,* crește, *repețit* din *stâncă'n stâncă,*
Transilvania 'l aude: Ungurii se *înarmez.*

Salutare, umbră veche! primește *închinăciune*
De la fiii României, pe care tu o ai mărit:

Noi venim mirarea noastră la *mormântu 'ți* a depune,
Veacurile *ce 'nghit* neamuri al tău nume l-au răpit.

Este imposibil de esprimat bine prin cuvinte acea impresiune *înălțătoare* ce te pătrundea la *auzirea* acelor vuiete. Sunetele clopotelor împreunate cu *trăzniturile bubuitoare* ale *săcălușelor parcurau* munții *departe – departe,* și mult în urmă auzeai *clocotind* ecourile *repețite.* Mai adauge la aceste *splendida luminație* din mănăstire și *strălucitoarele* focuri aprinse pe piscurile de *primprejur*: ș-o fericită iluzie te răpește și te *transpoartă* în timpurile *când* viteazul pe care-l

celebrăm după patru secole sta cu fierul în *mână,* ca un zid de apărare al *creștinătății* contra *furiei* musulmane.

Târziu noaptea oaspeții se retrag, reprezentanții și damele în odăile din mănăstire, iar *ceialaltă* parte a publicului pe la casele țăranilor.

Duminica la 8 oare dimineața *câteva rânduri* de salve anunță adunarea publicului în *porticul* festiv. Președintele comitetului arată în puține cuvinte energice scopul ce-a adunat *atâți* români la *mormântul preamăritului* erou al națiunei și esprimă mulțumirea cea mare de care se simte pătruns comitetul și întreaga junime academică, în fața *concursului* ce i-a dat națiunea întru realizarea *măreței* idei. Apoi publicul intră în biserică, pentru a asculta *sfânta liturgie.*

Aici în tot decursul *sfântului* serviciu divin patru tineri academici stau *lângă mormântul* lui Ștefan. Pe la *preceasnă* părintele egumen al mănăstirei, d. *Arcadiu Ciupercovici,* ține o predică corespunzătoare *hramului,* prin care *eminentul* preot știu *atât* de bine să vorbească la sufletele *auditoriului,* sub formă religioasă, *încât* dacă ni s-a *încălzit* sufletul de sentimente religioase, nu mai puțin am simțit inima noastră mișcându-se de patriotism și însuflețire.

Săvârșindu-se liturgia, publicul cu preoții în frunte se aranjază într-o procesiune maiestoasă care se oprește la portic. La mijlocul porticului pe o masă se vedeau urna consacrativă, epitaful lucrat pe catifea albastră închisă a d-nei Maria Rosetti, epitaful pe catifea roșie a d-nelor din Bucovina; iar lângă masă răzemate de stâlpi străluceau în toată pompa lor frumosul stăndard al d-nelor din Iași și mărețele flamure a doamnei Haralambie ș-a școalei de belle arte din Iași, provezute cu portretul lui Ștefan cel Mare, ornate cu diferite simboluri de aspirație și glorii în viitor și înzestrate cu inscripții nimerite și demne de memoria marelui domn român. Toate aceste odoare se sfințesc de către

clerul oficiant, în urmă lumea să stropește cu aghiasmă ș-apoi în mijlocul unei tăceri adânci d. Xenopol rostește cuvântarea festivă. Acest cuvânt întrunește în sine toate elementele ce constituie un adevărat op de elocință, și nu-i mirare dacă mintea fiecăruia era fixată cu toată puterea asupra pasagelor instructive ce se desfășurau într-însul, asupra învățăturilor potrivite ce oratorul făcea să se reflecteze din faptele lui Ștefan cel Mare asupra stării noastre de față. După aceasta veni corul compus din teologi bucovineni și intonă în cuartet imnul religios a lui Alecsandri, compus anume pentru serbare. În fine lumea se înturnă în ordinea de mai nainte la biserică pentru a se continua și sfârși sfânta liturgie, și astfel se fini serbarea hramului și festivitatea zilei dintâi întru amintirea domnului Ștefan.

A doua zi luni dimineața publicul iarăși se adună în portic și plecă ca în ziua procedentă la biserică pentru ascultarea sfintei liturghii. După liturghie procesiunea cu preoții oficianți reîntorcându-se la portic, ieu darurile: adică urna, epitafurile și standardele și le transportă în biserică, unde se depun pe mormântul aceluia pentru care le destinară dăruitorii lor. Dar înainte de a rădica darurile din portic, Prea Cuvioșia Sa părintele egumen al mănăstirei se suie la tribună și dă cetire *„Cuvântului de îngropăciune la moartea lui Ștefan cel Mare“.* Această oratiune funebră este un monument literar găsit în Besarabia de Hurmuzachi. Când și de cine s-a compus, nu se știe, dar că nu s-a rostit la îngroparea lui Ștefan cel Mare, cum ne spune titlul, este constatat. Fie însă compus de oricine, acest cuvânt cu drept se potrivește aproape de un model de elocință română și până și azi el te pătrunde până în adâncul sufletului și te farmecă prin stilul său plăcut și energic. Bună ideie a avut dar comitetul a-l pune în programă, căci cel ce l-a ascultat a trebuit să mărturisească că rostirea lui a fost unul din momentele cele mai însemnate ale serbărei. Unde se descrie mai bine eroismul lui Ștefan decât în acest necrolog eminent:

„Ca fulgerul de la răsărit la apus a străluminat: marturi sunt leșii, cari cu sângele lor au roșit pământul nostru; marturi ungurii, cari-și văzură satele și cetățile potopite de foc; marturi tătarii, cari cu iuțimea fugei n-au scăpat de fierul lui; marturi, turcii, cari nici în fugă nu-și putură afla mântuirea … marturi sunt toate neamurile de pe-mprejur, care au cercat ascuțitul sabiei lui! …“

Unde se face mai drept și mai deplin panegiricul iubitului erou, ca-n aceste cuvinte:

„Dar ce minte e atât de bogată în gândiri, ce limbă e așa de îndestulată în vorbe, ce meșteșug așa de iscusit la împlinirea cuvântului, ca să poată împodobi atâtea risipe ale vrăjmașilor, atâtea sfărmări de cetăți, atâtea zidiri de locașuri sfinte și atâta înțelepciune, și în cât au trăit, au înflorit și voinicia și fericirea noastră, și care toate lucrările sale și le-a pecetluit cu credința în Isus Christos: în războaie biruitor smerit, în pace domn drept și bun, iar în viața sa în parte credincios adevărat“.

În fine iată ce spune necrologistul despre Ștefan pe când se afla țara în zile de pace:

„Departe de curtea lui toată minciuna, zavistia legată, pizma ferecată, înșelăciunea izgonită, strâmbătatea împilată de tot: dreptatea împărățea pe scaun; și nu ea lui, ci el era supusul ei și șerbitoriu! De apuca armele, de ea se sfătuia; de judeca, pe dânsa o asculta; de cinstea, ei-i urma și toate le făcea ca un șerb din porunca ei! Cei vechi băznuia, că dreptatea a fugit dintre oameni; iar noi putem adeveri, că la noi stăpânea. O, viață fericită! O, obiceie de aur! o, dulce stăpânire întru carea au petrecut străbunii noștri! Oare-ți mai veni vrodată? Oare ne vom învrednici și noi a vă avea? Oare ați fost numai și ați trecut, lăsându-ne nouă numai o amară aducere aminte de voi? Atâta-i de dulce dreptatea la o stăpânire și atâta-i strâmbătatea de amară, încât noi după atâtea veacuri plângem pe un domn drept atunci când pe cei strâmbi

sau îi uităm sau mi ne aducem aminte de ei fără nu să-i hulim“.

Tot înainte de a depune darurile prețioase pe mormânt se ține parastas de pomenire și se cântă frumosul imn a lui Ștefan cel Mare esecutat de corul teologic. Cu ocaziunea așăzărei darurilor se cetesc cu glas tare toate inscripțiunile de pe ele.

În fine trebuie să amintim că la toate momentele mai solemne din cursul serbărei se trăgeau clopotele dimpreună cu *Bugea* și se dau mai multe rânduri de salve, care toate împreună împrumutau serbărei o față mai solemnă și mai maiestoasă.

Pân-aici ne-am încercat a schița partea festivă și partea religioasă a serbărei, rămâne să informăm publicul despre partea veselă, despre petrecerile și îndeletnicirile ce au urmat în ambele zile festive cu ocaziunea meselor comune în portic și începând de sara până adânc în noapte.

La ospățul comun de duminică după amiazi cel dântâi toast l-a ținut președintele comitetului în sănătatea și lunga viață a Imperatorului Austriei. După aceasta au urmat o serie de toasturi întovărășite de discursuri patriotice și naționale, în cari se revela sentimentele aprinse și entuziasmul viu al vorbitorilor, cari nu puteau înăduși în sufletul lor nobila pornire a focului patriotic, pe lângă toată privegherea riguroasă a comisarului rânduit din partea guvernului. Cele mai mari emoțiuni au produs discursurile înfocate și adânc simțite ale d-lor *Silași,* prefect la seminariul gr. cat. din Viena, *Sbiera,* redactorul foiei Societății pentru cultura poporului român din Bucovina, *Mureșanu,* reprezentant din Transilvania și *Procopeanu,* preot din Dorna. Nu mai puțin au fost aplaudate toasturile d-lor *Costinescu, Stănescu,* reprezentant din Arad, a preasfinției sale episcopului *Filaret Scriban* ș-a venerabilului egumen al mănăstirei, *Ciupercovici.*

După scularea de la masă, atât duminică cât și luni se

începură improvizările adevăratei petreceri comune. La sunetul armonios a unei escelente orchestre din Suceava în mai multe părți ale porticului se încinseră dansurile cele mai aprinse, atât naționale, cât și străine. Era frumos a privi hora jucată de juni și de domnișoare române din diferitele provincii. Pentru variație, în intervalele dansurilor câțiva tineri cu vocea melodioasă intonau solo cântece naționale, ce erau ascultate și aplăudate de publicul, obosit de danț, cu mare frenezie. Nu trebuie să uităm a mai aminti că luni de cătră sară toți oaspeții au ieșit afară din portic ș-au improvizat pe plaiul umed de ploaie un șir de danțuri. Într-o parte dansau grupele oaspeților, în ceialaltă poporul. Așa erau de înveseliți cu toții încât nici ploaia ce picura din când în când nu putea să întrerupă cursul danțurilor.

Pentru ca și poporul adunat la serbare, atât din satul Putna, cât și din câteva sate din apropiere, să ducă o amintire vie în inima sa, n-au lipsit măsurile cuvenite pentru a-i inspira și lui interes cătră însemnătatea sărbătoarei. Astfel câțiva din inteligență au adunat pe țărani în sat, de acolo punându-se în fruntea lor i-au condus în sunetul marșului în monastire, unde au îngenuncheat de mai multe ori ș-au făcut închinăciuni înaintea arcului de triumf ș-a fațadei monastirei, pomenind numele marelui Ștefan. Apoi intrând în curtea bisericei au fost întâmpinați de venerabilul egumen, care și de astă dată le-a adresat cuvinte pline de învățătură și de sfătuiri adevărat părintești. Încât pentru ospăț pentru popor comitetul s-a îngrijit de un bou, care s-a fript întreg și s-a împărțit pe movila de lângă portic în regula cea mai bună.

Astfeli se fini acea serbare, a căreia amintire va rămânea neștearsă din inimile române și de la care, credem, fiecare s-a întors cu mai multă tărie în suflet, cu mai mult respect pentru eroii trecutului nostru și cu mai multă abnegare în ceea ce privește interesele noastre comune.

Oricine ce va zice, această serbare a ieșit pe cât se poate de

bine, mulțămită energiei și zelului comitetului aranjator, mulțămită acelora cari prin concursul material au făcut posibilă ținerea ei.

Să deie ceriul ca să ajungem asemine momente mai adeseori, să ne întâlnim pe mormintele strămoșilor noștri plini de virtute, și să ne legăm de suvenirea lor cu credința și aspirațiile vieței noastre. Numai cu chipul acesta vom putea conserva patria ce avem; numai cu chipul acesta neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor! …

Poezie de Dimitrie Gusti distribuită de Eminescu la Serbarea de la Putna:

Închinare lui Ștefan-Vodă sau *La mormântul lui Ștefan cel Mare*

Și strunile plesnite și harpa desfăcută
În salcia pletoasă, de care atîrna
L-a Isterului rîpe, acuma este mută,
Și cîntul ei de aur nu pot a-l deștepta.

Ce vînt trăgînd s-aude sub crengile plecate
Spre unda cristalină ce fuge șopotind,
Și umbrele din apă tot rînduri înecate
Se par că lasă-n urmă o voce suspinînd ?

Durere !… și-i profundă cînd România plînge
Cu fruntea-nfășurată de doliu la mormînt ;
Durere-i pretutindeni, durerea se răsfrînge,
În valea și Carpatul ce-i românesc pămînt.

Ca valurile mării ce-n sînu-i se frămîntă
Și spre un țărm sau stîncă se-mping a se opri :
Așa durerea sparge o țară și s-avîntă
Colo spre mănăstire la Putna a lovi.

De printre munți, cîmpie, din unghiuri depărtate,
Din tîrguri, municipii, cotune, un popor,
De-același curat sînge, se scoală să ia parte
La zi de sărbătoare, la rugăciune-n cor.

Cu-a națiunii cruce, de secoli ferecată,
Ca pelerin sosește la noua Golgota
Unde eroul zace și țărna-i fu uitată
Tăcere… Este ora acum a ne ruga.

Mărire ție Doamne ! O ! Iehova, mărire !
Ce verși în noi durerea ca balsamul ceresc,
Să curăți moliciunea, nedemnă moștenire,
La pragul casei tale, palat dumnezeiesc.

Virtutea românească, virtutea strălucită
De patrie și lege, aici în sanctuar
Se știe-nmormîntată. O dalbă zi-i sosită,
Poporul stă-n genunche s-o-nvețe la altar.

Și imn de rugăciune sub bolțile bătrîne
Vibrează cu putere, și fumul maiestuos
De smirnă, de tămîie, din vasele divine
Se urcă către tîmplă în nour luminos.

Stă sus martirul lumii ce-i Dumnezeu putinte,
Iar jos l-a lui picioare mormîntul umilit
Al omului, în care un snop de oseminte
E-o mînă de cenușă, odor neprețuit.

Din astă catacombă și mucedă și rece,
Din ist sicriu de gheață în noapte-nfășurat
Cu giulgiul nepăsării, un fulger iaca trece
Și de-a virtuții raze tot templu-i decorat.

În nimbul ce-ncunună mormîntul se zăreze
Lipnițul, Grumăzeștii și Balta și Ciceu,
Dumbrava Roșă, Baia și cum îngălbinește
Făloasa semilună la Racova de greu.

Dar printre fum și lupte în cercul de lumină
Se văd cerești casteluri de-a lui Hristos tării,
Și între ele-i Putna în care-adînc se-nchină
Lui Ștefan-Vodă astăzi ai României fii.

Aice e fîntîna cea plină de mărire,
De sînta pietate, de-al patriei amor ;
Aice-i eroismul ce trăsnet de-ngrozire
Fu dușmanilor țării sfărmînd trufia lor.

O, mamelor române ! aduceți-v-aminte
Că dintre voi fu una : Elena, ce ne-a dat
A patriei mărire ! Și cînd lipiți fierbinte
La sînul vostru pruncul, îi dați un sărutat.

Un sărutat de mamă, extaz de bucurie,
Ce numai sus în ceruri se poate repeta,
În numele lui Ștefan îl dați să reînvie,
Și duceți pruncul vostru la Putna-a-l închina.

Iar tu, junime verde, la ist izvor de viață
Cu unde de virtute ce-i a mărirei loc :
Învața-a iubi țara, a o iubi învață
Și-n el inimă, suflet călește-ți ca-ntr-un foc.

Așa, junime scumpă, frumoasă auroră
A patriei române ! Al vostru viitor,
Și-al națiunii soare, din a virtuții horă
Se naște, vă surîde, vă cată cu amor.

În leagănul de moarte vederea nu pătrunde
Că-i noapte fără ziuă, că-i soarele apus :
Dar spiritul sondează și-n mușchiul lui, fecunde
Seminți de lauri zice : că Ștefan v-au depus.

Din turnul mănăstirei cu fruntea-ncărunțită
De patru secoli cîntă un glas armonios
Și-a lui vibrare dulce de-aramă curățită
Prin flăcări întreite, e imn religios.

E-a clopotului Buga suspin și lamentare,
Ce-a munților ecouri de freamăt le-au împlut,
Ah ! cîntă la mormîntul ce astăzi e-n serbare
Că glasu-ți pentru lume și cer este făcut.

Te leagănă pe vînturi, și-a ta melancolie
Misterioasă limbă în inimă lovind,
Fă lacrime să curgă, colo fă-n veșnicie
Eroul să tresalte, al tău glas auzind.

Și strunile plesnite, și harpa desfăcută
În salcia pletoasă, de care atîrna
L-a Isterului rîpe, acuma este mută
Și cîntul ei de aur nu pot a-l deștepta.

O, munți și văi profunde, oh ! dați-mi pentr-un nume
Sublima voastră voce, că-i trist sufletul meu.
Dar bardul nu, nu cîntă… el plînge și-apoi spune :
O, Ștefan ! tu ești mare și la mormîntul tău !

1871

1871: Serbarea de la Putna

„Solemnitatea depunerii darurilor oferite de români şi române pe mormântul lui Ştefan cel Mare, la mănăstirea Putna”, de **Carol Popp de Szatmari** (***Familia***, Anul VII, nr. 38, 19 septembrie / 1 octombrie 1871).

*

Epocile ce, în genere, istoria le scrie cu litere de aur sunt din acelea pe care lumea le-a stropit mai mult cu lacrimi. Câte nevoi, câte amaruri, câte vieţi n-au costat pe naţiuni secolele pe care posteritatea le-a onorat cu numele de mari!

*

Din numărul acestora e şi secolul al XV-lea. Bărbaţi de-o rară valenţă l-au împodobit cu fapte neuitate, iar generaţiile ce s-au succedat, de atunci, până azi, îl tot admiră, dar fără a-l egala. Românimea a avut cel mai frumos rol în cruntele-i

evenimente, rol spre care, astăzi, se concentrează aspiraţiunile naţionale.

*

Lumea-ntreagă sta-n mirare:

Ţara-i mică, ţara-i tare…

Şi duşmanul spor nu are!

*

Da, era mică ţara Moldovei, era neînsemnat ţinutul apărător al creştinătăţii şi, de aceea, ei, cronicarii străini, îl numeau „*regulus Moldaviae*”, însă baciul care o conducea era viguros şi hotărât, prin urmare, respectat de străini. Ţara era mică, dar tare, pentru că tăria ei consta în iubirea de independenţă, în ardoarea de înflorire a neamului, în conştiinţa că românii sunt o gintă de viteji războinici. Era mică ţara, însa tare, pentru că se îndeletnicea nu cu pompoasele fraze ale diplomaţiei şi cu politica nenorocită – şi aceea rău înţeleasă –ci cu ascuţişul sclipitor al spadei şi cu vârful străpungător al săgeţii. Spectacol de mirare: o mână de bravi uniţi zdrobeşte mii de ordii furioase!

*

Ţara era mică, dar tare, căci iubirea către conducătorul lor însufleţea pe oşteni şi pentru că oştenii erau toţi românii, toţi, strămoşii noştri. Ţara era mică, dar cu atât mai tare, cu cât luceafărul destinelor sale, adăpat de o nestrămutată credinţă, îşi pleca genunchii la sfinţirea altarelor, în loc de a pleca grumazul naţiunii sub jugul năvălitorilor; pentru că speranţa o punea în propriile puteri ale ţării; pentru că ştia cumpăni împrejurările, pentru că iubea munca şi agitările sufletului, iar nu lenea şi plăcerile! Toate aceste reamintiri nu puteau lipsi din cugetările acelora care se deciseră a serba memoria eroului de acum patru secole.

*

Această frumoasă festivitate, concepută, încă anul trecut, de astă data se realiză, anume pe aceste baze. Şi realizarea ei are cu atât mai multă însemnătate, cu cât zgomotul şi senzaţia ce le produse, pe deoparte preocupă îndeajuns ţara ce pretinde a avea în posesiune Bucovina, iar pe de alta, împinse la Putna români de prin toate unghiurile Daciei. Dificultăţile de toată natura, zgomote şi discreditări, rumori false şi răutăcioase orbeau înăuntru şi în afară. Azi, toţi trebuie să-şi oprime violenţa, căci serbarea de la Putna e un fapt împlinit, şi împlinit astfel precum reclamau aşteptările şi dorinţele noastre. Viitorul ne va spune de câtă valoare vor fi binefăcătoarele-i fructe!

*

În 13/25 august 1871, expuserăm, pe scurt, schiţa programului acestei serbări. Azi, când ea s-a realizat, avem dreptul şi, mai cu seamă, datoria de a aşterne o dare de seamă despre modul îndeplinirii ei. Şi, mai întâi de toate, câteva cuvinte în privinţa preparativelor.

*

Comitetul conducător publicase, de mai înainte, mai prin toate ziarele, şi rugase pe familiile şi persoanele ce vor să asiste la serbare a anunţa de mai înainte, până la 20 ale lunii, în stil nou. Abia vreo treizeci de epistole sosiseră, în sensul acesta, pentru care se aprovizionaseră locuinţele necesare. Când, însă, sosi ajunul zilei de solemnitate, o enormă mulţime de trăsuri se îndesă spre Putna şi numărul oaspeţilor crescu atât de mult, încât trecea peste toate aşteptările Comitetului conducător.

*

Dificultăţile ivite, la improvizarea, în interiorul mănăstirii, de paturi rustice şi îngrijirea de locuinţe, pe la

sătenii români din comună, ne dădură mult de lucru; gratie ceriului, mulţimea oaspeţilor putu dobândi adăpost, în contra recii clime de la munte. Am putut constata, cu satisfacţie, că marea majoritate dintre cei veniţi, animaţi de frumoasa idee ce o întruneau, se mulţămeau, pe deplin, cu modestele înlesniri, ce i se procurau.

*

Una dintre dificultăţile cu care mai avea să se lupte comitetul conducător fu reaua voinţă şi panica sătenilor din comună, care, la ivirea primului stindard, începură a se îngrozi şi a răspândi vorba că Putna va fi teatrul unui sângeros război. Se zice că nişte intrigi, provenite de la cei ce voiau ca serbarea să cadă, agitaseră, de mai înainte, spiritele din Bucovina. Dacă, însă, unele împrejurări erau nefavorabile, trebuia să se găsească o mână de ajutor. O găsirăm. Sfinţia Sa părintele Arcadie Ciupercovitz, superiorul mănăstirii, erudiţie şi inimă cu excelente simţiri româneşti, se poate numi, cu drept cuvânt, patronul serbării. Fără puternicu-i sprijin şi luminatu-i concurs, nu ştiu ce am fi putut realiza, în privinţa serbării. N-am putea, apoi, să nu mulţumim, în public, doamnei Aglaia Dimitrovitză, născută Ciupercovitz, şi familiei Giurgiuvanu, din Bucovina, pentru toate ajutoarele şi înlesnirile ce, cu o bunăvoinţă exemplară, le oferiră în interesul acestei serbări.

*

Membrii comitetului conducător al serbării (**Membrii comitetului, din partea Universităţii din Viena**: dd. Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Gribovschi, P. Dan, Cocinschi, Vasile Moraru, St. Ciurcu şi Luţiu. **Membrii din partea Universităţii din Bucureşti**: A. Brătescu, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu. **Membrii din partea Univesităţii din Iaşi**: Resu, Iromescu şi Maroneanu. **Din Berlin** : A. D. Xenopol. Cu toţii, cincisprezece, la număr – menţionaţi în nota de subsol – n. n.), ajutaţi de junii studenţi din Bucovina, fură singurii

aranjatori ai festivităţii; lor le incumba toată răspunderea, toate neajunsurile ce s-ar fi putut, pe ici-colea, strecura, toată onoarea pentru zelul şi ostenelile ce, cu toată modestia, trebuie să Ie-o recunoaştem unora dintr-înşii, şi mai cu seamă celor prezenţi, de timpuriu, la Putna.

*

Sâmbătă, 14/26 august 1871, în ziua în care sosi marea parte din oaspeţi. Doi membri ai comitetului (dd. G. Dem. Teodorescu, din Bucureşti, şi Sterie Ciurcu, din Viena – nota de subsol – n.n.), cu însemne tricolore, îi întâmpinară, călări, Ia punctul Vicov, şi la sosirea în mănăstire fură salutaţi cu câte trei salve. Până noaptea, târziu, oaspeţii se îmbulzeau mereu. Serbarea, însă, se începea prin serviciul religios, anunţat de salve.

*

În seara sâmbetei de 14/26 august, câteva zeci de salve, date la unu anume semnal, de către sătenii români, aşezaţi pe culmile dealurilor învecinate, vestiră începutul marii sărbători, care, prin proporţiile ce lua, merita, cu drept cuvânt, a se numi naţionale.

*

Privegherea religioasă începu pe la 10 ore; oficiară cinci preoţi şi un diacon, în asistenţa călugărilor mănăstirii, a sfinţiilor lor episcopii Filaret Scriban şi Iosif Bobulescu, arhimandritului Ieronim Butureanu, delegaţii Mitropoliei din Iaşi, a altor clerici, a prefectului ţării şi a multitudinii oaspeţilor, între care diferiţi reprezentanţi. Arcul de triumf şi aleea de brazi, ce conducea, de la porticul festiv, până la mănăstire, erau iluminate. Răpitoarea frumuseţe a admirabilelor poziţiuni, ce se prezentau ochilor avizi ai vizitatorilor, favorizate şi de o lună strălucitoare, făcu ca acest mic început să dureze până târziu, în noapte, când numeroase trăsuri cu noi oaspeţi urmau a sosi la mănăstire.

*

Mai înainte de a expune partea principală a serbării, să dăm o mică idee despre portic şi arcul de triumf. De la poarta mănăstirii, împodobită cu cetină sau craci de brazi, de la urele căreia se înălţau două stindarde cu culorile naţionale şi pe care se observa, de departe chiar, săpată în piatră marca Domnilor Moldovei, cu bourul tradiţional, delfinii, luna şi soarele, de la această poartă se întindea aleea de brazi, care conducea la porticul festiv. La mijlocul aleii se ridică un verde arc de triumf, cu inscripţia, în litere aurite: „Memoriei lui Ştefan cel Mare”, şi ornat cu o frumoasă marcă aurie a Domnilor Moldovei, apoi, în mod simetric, cu diferite stindarde, între care tricolorul naţional, fâlfâind în mijloc, la locul de onoare, întocmai după spusele baladei:

*

„Românescul steag, cu fală,

Fâlfâie falnic în cer!”.

*

În apropiere, pe un şes, la poalele muntelui umbrit de mii şi mii de brazi, care seamănă cu tot atâţia viteji oşteni, se întindea, pe coloane, porticul festiv, acoperit, de asemenea, cu ramuri verzi de cetină, împletit cu ghirlande şi presărat cu flamuri. În frunte, la intrarea principală, strălucea marca României libere, dulce simbol al aspiraţiunilor tuturor românilor, precum şi alte diferite mărci ale ţărilor române, ce compun Dacia, steme datorate penelului distinsului nostru pictor român E. Bucescu (**Epaminonda Bucevski** – n. n.). Aspectul acestor decoruri, combinat cu impunătoarea înfăţişare a poziţiunilor şi variat de culorile flamurilor unduitoare, formau un spectacol din cele mai plăcute, în mijlocul munţilor şi costişelor, călcate, odinioară, de şiruri compuse din cei mai bravi oşteni, ai celui mai viteaz Domn. Toate acestea vor forma un tablou neuitat, în memoria acelora dintre noi, care

avurăm fericita ocazie de a lucra, cu propriile noastre mâini, la aşezarea şi înfrumuseţarea lor.

*

Duminică, în 15/27 august 1871, între orele opt şi nouă, dimineaţa, întreite rânduri de salve anunţau întrunirea oaspeţilor în porticul festiv. Membrii comitetului, încinşi cu eşarfe tricolore, purtând cocarde naţionale şi în ţinută de gală, înconjuraţi de junimea academică, care, de asemenea, purta cocarde, felicitară, de bună venire, pe vizitatori, al căror număr crescuse şi mai mult. Preşedintele comitetului rosti, de pe tribună, sub cerul liber, în faţa porticului, cuvântarea sa inauguratoare, serioase consideraţiuni asupra cauzelor existenţei noastre naţionale şi a mobilului ce atrăgea, la Putna, atâtea mii de inimi: „Bine aţi venit, fraţilor! Vă salut la mormântul lui Ştefan cel Mare!”.

*

Adunarea intră, apoi, în biserică, aşezându-se după ordinea de mai înainte stabilită: clerul, comitetul, domnii reprezentanţi, celălalt public etc. Nouă salve salutara începutul sfintei liturghii, oficiată de Sfinţia Sa egumenul, de clerul mănăstirii şi cel de prin comunele învecinate. Înainte de priceasnă, Sfinţia Sa egumenul Arcadie Ciupercovitz, cu figura-i afabilă, dar şi impunătoare, cu vocea-i sonoră şi vibrantă, ţinu o excelentă predică, corespunzătoare hramului bisericesc, în care accentua pioasele sentimente ale strămoşilor noştri, credinţa urmată întotdeauna de victorii a marelui fondator al mănăstirii şi bunele exemple urmate pe merituoşii şi demnii urmaşi din familia lui Ştefan, şi termină demonstrând că cultivarea şi luminarea inimii şi minţii româneşti este cea mai puternică condiţie, de natură a ne ridica la splendoarea frumosului nostru trecut.

*

În tot timpul serviciului divin, mormântul venerat al marelui

Ştefan, împodobit cu ghirlande de flori şi făclii, era vegheat de o gardă de onoare, compusă din patru dintre membrii Comitetului conducător. După predică, clerul, în veşminte sacre, purtând icoane, evanghelii, cruci şi stindarde de-ale bisericii, urmat de membrii comitetului, de diferiţi reprezentanţi (dd. Cristian Cerchez, primarul de Iaşi, Dimitrie Gusti, Mihail Cogălniceanu, Ion G. Sbiera, Dimitrie Lupaşcu, Hociung, D. Văsescu, Cananău, Docan, V. Adrian, Bosie, Mihăileanu, Ionescu, Costinescu şi alţii mulţi, ale căror nume nu le mai ţinem minte – notă de subsol – n. n.) , de numerosul public, de domni şi doamne, mai ales din Bucovina şi Moldova, între două şiruri de juni academici, purcese, în bubuitul salvelor şi în sunetul jelitor al clopotelor, purcese spre porticul festiv, unde, pe o masă spaţioasă, se aflau, învelite cu crep negru, urna consacrativă de argint, cele două magnifice epitafuri şi stindardele, între care al doamnei Haralambie, din Craiova, se distingea prin frumosul portret al marelui Ştefan, prin bogăţie şi prin inscripţiunile, cu care era ornat.

*

Acesta preţioase daruri se sfinţiră, asistenţa fu stropită cu agheasmă, domnul Xenopol rosti, de pe tribună, cuvântarea festivă, publicată în coloanele acestui ziar, şi corul teologilor intonă următorul imn religios, făcut anume pentru această ocaziune, şi încă de anul trecut, de domnul Vasile Alecsandri, muzica de A. Flechtenmacher:

*

Etern Atotputernic, o, Creator sublime,

Tu, ce ai dat lumii viaţă şi omului cuvânt,

În tine crede, speră întreaga românime,

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

Sub ochii tăi, în lume, lungi valuri de-omenire

Pe marea veşniciei dispar ca nori în vânt

Şi-n clipa lor de viaţă, trecând, strigă-n uimire:

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

Tu din sămânţa mică înalţi stejarul mare,

Tu junelor popoare dai un măreţ avânt.

Tu-n inimile noastre ai sacre, vii altare:

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

În tine-i viitorul, trecutul şi prezentul,

Tu duci la nemurire, prin tainicul mormânt.

Şi numele-ţi cu stele lumină firmamentul,

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

Etern Atotputernic, o, Creator sublime,

Tu care ţii la dreapta-ţi pe Ştefan, erou sfânt,

Fă-n lume să străluce iubita-i românime,

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

*

Procesiunea, ca şi în ordinea dintâi, se reîntoarce în biserică, spre sfârşirea liturghiei şi binecuvântării, după

care, apoi, oaspeţii merg a se aşeza pe băncile construite în portic, spre a prânzi la masa comună. Membrii comitetului, în ţinutele oficiale, serveau la această masă de onoare, pe care o onorau, cu prezenţa lor, preşedintele ţării, domnul Reni, clerul, parte din reprezentanţi, ceilalţi asistenţi, şi la care participară aproximativ peste 1.000 de oaspeţi.

*

Primul toast fu ridicat de preşedintele comitetului, în sănătatea împăratului Austriei, după datina autoritară a ţărilor de sub dualism. Domnul Reni, administratorul Bucovinei, român de naţionalitate, mulţumi, din partea guvernului austro-maghiar, comitetului şi întregii adunări pentru frumoasa atitudine, ordine şi aspiraţiunile ce manifestau. Diferitele toasturi, ţinute de bărbaţi ca domnii Sbiera, Bosie, Lupaşcu, Silagi etc. etc. pentru prosperitatea poporului, a naţiunii române, a luptătorilor, pentru revindecarea drepturilor străvechi, făcură să dureze până târziu acest ospăţ şi, cu toată bura de ploaie, ce udase pământul, hore vesele se întinseră pe câmpia de la dreapta porticului, la poalele muntelui, înnegrit de umbrele serii, animate şi întreţinute de sunetul muzicii.

*

Ţăranul bucovinean, de un secol izolat de ceilalţi fraţi ai săi, se vedea alături, într-o horă de unire, cu aceia pe care, uitând că-i sunt egali, se siliseră până aici, mai mult, a-l respecta, decât a-l iubi. Şi unde, până aici, se temea de serbare ca de un ce funest, acum putneanul se grăbea a întreba: „Când o să se mai facă d-alde astea? Bătrânii noştri nu ne-au spus să fi mai văzut o asemenea pomenire!”.

*

Astfel, această frumoasă şi memorabilă zi se termină cu veselia cea mai sinceră, abia pe la miezul nopţii, luminată de razele îndepărtate, ce le trimiteau focurile de răşină,

aprinse pe diferitele culmi ale munţilor (***Albina***, Anul VI, Nr. 73, joi 9/21 septembrie 1871, Preluare de la **Dragușanul.Ro**).

1871, Familia: Serbarea de la Putna

Manastirea Putna – Desen de Rudolf Bernt (1844-1914)

Serbarea de la Putna, în memoria lui Ştefan cel Mare, precum aflăm a ieşit foarte splendid, participând unu public numeros. Începutul serbării s-a făcut sâmbătă, în 14/26 august, la zece ore, seara, cu privegherea religioasă, anunţată, la intrarea în biserică, cu 21 de salve, tragerea tuturor clopotelor sfintei mănăstiri şi splendida iluminare a bisericii şi a întregii mănăstiri. Cinci preoţi şi un diacon îndepliniră oficiul religios.

*

Duminică, în 15/27 august 1871, de la opt, până Ia nouă ore, dimineaţa, trei rânduri de salve succesive anunţară adunarea

oaspeţilor în porticul festiv, unde comitetul îi felicită de bună-venire.

Şase salve anunţară începerea sfintei liturghii. Adunarea întreagă intră în biserică, unde şapte preoţi şi doi diaconi celebrară sfânta liturghie, iar la priceasnă, părintele Ciupercovici, egumen al mănăstirii Putna, ţinu o predică corespunzătoare hramului bisericii, o cuvântare care face onoare talentului oratoric al sfinţiei sale.

*

De aici, se întinse o majestoasă procesiune, salutată de salve, până la porticul festiv, construit în apropiere de aleea ce conduce la mănăstire, unde se descoperiră şi se sfinţiră: urna de argint, epitaful doamnelor din România, al celor din Bucovina, flamura doamnelor din Iaşi, a doamnei Haralambie, a Institutului de Bele-arte din laşi, a domnului Popovici, din Viena, a damelor române din Crişana etc.

După acestea, domnul A. D. Xenopol, al cărui elaborat s-a admis la concurs, rosti cuvântarea festivă, frumoasă şi bine simţită, în care a exprimat, într-un stil corect şi românesc, simţăminte nobile şi cugetări de înalt patriotism. Terminându-se cuvântarea, corul teologilor români intonă acest „Imn religios”, compus anume de domnul Vasile Alecsandri, muzica de domnul A. Flechtenmacher:

*

Etern Atotputernic, o, Creator sublime,

Tu, ce ai dat lumii viaţă şi omului cuvânt,

În tine crede, speră întreaga românime,

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

Sub ochii tăi, în lume, lungi valuri de-omenire

Pe marea veşniciei dispar ca nori în vânt

Şi-n clipa lor de viaţă, trecând, strigă-n uimire:

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

Tu din sămânţa mică înalţi stejarul mare,

Tu junelor popoare dai un măreţ avânt.

Tu-n inimile noastre ai sacre, vii altare:

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

În tine-i viitorul, trecutul şi prezentul,

Tu duci la nemurire, prin tainicul mormânt.

Şi numele-ţi cu stele lumină firmamentul,

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

Etern Atotputernic, o, Creator sublime,

Tu care ţii la dreapta-ţi pe Ştefan, erou sfânt,

Fă-n lume să străluce iubita-i românime,

Glorie ţie-n ceruri, glorie pe pământ!

*

Apoi, se citiră inscripţiunile de pe daruri, şi procesiunea se întoarse în biserică, spre încheierea sfintei liturghii .

S-a dat o masă comună în portic. Preşedintele comitetului

(Ioan Slavici – n. n.) purtă toastul prim, pentru împăratul, apoi se cântă „Gott erhalte”. Urmară, apoi, o mulţime de toasturi, şi preşedintele numai de la doi inşi luă cuvântul: domnii Tocilescu (Bucureşti) şi Mureşanu (Gherla). Seara, după vecernie, mănăstirea se ilumină şi se făcu foc bengalic, pe culmile munţilor dimprejur.

*

Luni, în 16/28 august, la opt ore, dimineaţa, junimea academică, diferiţii domni reprezentanţi, clerul şi autorităţile publice se adunară în portic şi, apoi, merseră în biserică, să asiste la sfânta liturghie, după care urmă ieşirea, cu procesiune, pentru aducerea darurilor în biserică, şi părintele egumen al mănăstirii dete citire „Cuvântului de îngropăciune, la moartea lui Ştefan cel Mare”.

Conductul festiv păşi, în sunetul Bugii, clopot turnat încă de pe timpul lui Ştefan cel Mare.

*

După intrarea în biserică, se ţinu parastasul de pomenire, la care avu loc îngenunchierea generală, cu citirea rugăciunii de iertăciune, apoi corul teologilor intonă „Imnul Iui Ştefan cel Mare”, făcut anume de domnul Vasile Alecsandri, muzica de domnul A. Flechtenmacher. Acest imn suna astfel:

La poalele Carpaţilor,

Sub acest vechi mormânt,

Dormi, erou al românilor,

O, Ştefan, erou sfânt!

Ca sentinele falnice

Carpaţii te păzesc.

Şi de sublima-ţi glorie

Cu secolii şoptesc.

Când tremurau popoarele

Sub aprigii păgâni,

Tu le-apărai cu sângele

Vitejilor români…

Cu drag privindu-i patria

Şi moartea cu dispreţ,

Măreţ în sânul luptelor,

Şi-n pace-ai fost măreţ!

În cer apune soarele

Strângând razele lui,

Dar într-a noastre suflete

Etern tu nu apui.

Prin negura trecutului,

O, soare-nvingător,

Lumini ca raze splendide

Prezent şi viitor!

În timpul vitejiilor,

Cuprins de-un sacru dor,

Visai Unirea Daciei

Cu-o turmă şi-un păstor.

O, mare umbră eroică,

Priveşte visul tău:

Uniţi suntem în cugete,

Uniţi în Dumnezeu!

La poalele Carpaţilor,

Lâng-al tău vechi mormânt,

Toţi în genunchi, o, Ştefane,

Depunem jurământ:

„Un gând s-avem, în numele

Românului popor,

Aprinşi de-amorul gloriei

Şi-al patriei amor!”.

Patruzeci de salve, ca reamintire de mănăstirile zidite de marele erou, şi sunetul Bugii anunţară aşezarea darurilor pe mormânt. În fine, serbarea se termină, prin un ospăţ comun, cu un discurs preşedinţial.

După serbare, junii prezenţi ţinură un congres, unde, între altele, se decise a se edita un ziar al junimii. Acesta va apare la Viena, sub titlul **„Naţionalismul”**.

*

Acum, să ne reîntoarcem la unele detalii! Urna consacrativă, ce s-a depus pe mormântul viteazului Ştefan cel Mare, turnată

în argint curat şi lucrată cu destulă artă şi bun gust, are următoarea inscripţiune: „Eroului. Învingătorului. Apărătorului existenţei române. Scutului creştinătăţii. Lui Ştefan cel Mare. Junimea română academică. MDCCCLXX”.

Epitaful trimis de doamna Maria C. A. Rosetti şi acela al doamnelor din Bucovina, unul lucrat pe catifea albastră-închis, şi altul pe catifea roşie-conabia, sunt nişte odoare, în adevăr preţioase.

*

Arcul de triumf, ce se înalţă pe calea ce conduce la mănăstire, fu dedicat „Memoriei lui Ştefan cel Mare, mântuitorul neamului!”. Pe frontispiciile laterale, au fost, în stânga, versurile: „Ştefan, Ştefan, Domnul mare, / Seamăn pe lume nu are / Decât numai mândrul soare”, iar. De-a de a dreapta: „Ştefan, voivodul Ştefan, / Bate pe turc, pe tătar, / Bate pe leah, pe maghiar!”.

Stindardele principale au purtat numele celor mai însemnaţi fundatori ai ţărilor şi neamului român, ca Traian, Dragoş, Radu-Negru; al celor mai devotaţi bărbaţi pentru romanitate, ca Iancu, Horia-Cloşca-Crişan, Tudor Vladimirescu etc.

*

În decursul serbării, s-au împărţit şi nişte medalii de bronz şi argint, bătute anume pentru festivitatea acesta, cu următoarea inscripţiune: „Putna – 15 august 1871”, iar pe cealaltă parte: „Memoriei lui Ştefan cel Mare – Râvnitorii gloriilor străbune”.

La această serbare, Romania fu mai bine reprezentată, mai multe oraşe trimiseră anume delegaţi, întocmai ca şi Societatea Academică (viitoarea Academie Română – n. n.). Dintre somităţile literare, numai domnii Cogălniceanu şi Vasile Alecsandri (ce ironie a soartei: dar Eminescu? dar Slavici? – n. n.) participară, dar şi aceştia numai jumătate

de zi.

*

Boierimea Bucovinei, din cauze mai înalte, politice, excelă prin absenţa sa admirabilă. Transilvania fu reprezentată prin trei inşi, Ungaria, de asemenea **(*Familia*, Anul VII, nr. 35, 29 august / 10 septembrie 1871).**

Preluare de la **Drăgușanul**

Putna, Chilia lui Daniil Sihastrul – acuarelă de Franz Xaver Knapp (1809-1883). Ilustratii cu Putna de la Dragusanul.Ro

Adenda

Articole pregătitoare

SĂ FACEM UN CONGRES

Dacă răsturnarea ministeriului Giskra-Hasner ar aduce cu sine căderea sistemei, a constituțiunei, a dualismului, ce rol vor juca românii la regenerarea bătrânei Austrie? Sta-vor ei cu

mânele în sân, cum sunt obicinuiți a sta, intimida-se-vor de țipetele bufone ale maghiarilor sau nemților, ori vor merge cu fruntea deschisă, solidari cu celelalte națiuni cari au aspirațiuni comune nouă, spre a apela la simțul de dreptate al tronului, spre a-l sili să ceadă voințelor supreme ale popoarelor? Până când să domnească cutare ori cutare și nu toți? Suveranitatea și legislațiunea trebuie să purceadă de la toate popoarele ca atari, și puterea esecutivă trebuie redusă la simplul rol de mașină fără voință proprie în mecanismul cel mare al statului. Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpân decât popoarele însele, și a trece suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor. Eu nu înțeleg aicea două popoare ori două coterie, ci pre toate. Dar pentru a efectua această reformă mare într-un stat unde sunt atâtea rămășițe putrede ale trecutului, atâtea prejudețe fatale și atâtea mașine vile și fără de suflet, gata în orice moment de a susținea acele prejudețe trebuiește o energie eroică, trebuie cu desprețul libertății și a vieții tale să proclami ceea ce ai datoria de a proclama.

În această operă ce pare a se pregăti, românii trebuie să joace un rol eminamente activ. Trebuie ca sufletul acestei națiuni vechie să lucreze cu toată vigoarea sa de fier, căci aicea nu mai e vorba de declamațiuni vane, ori de oportunitate, acuma nu-i mai e permis nimănui de a merge cu cutare ori cu cutare persoană, fie aceea prelat, fie ilustritate, fie magnificiență, ci cu toții uniți trebuie să mergem cu principiul, cu națiunea. Și, într-adevăr, dacă ar fi în inima noastră o singură scânteuă din virtutea antică a oamenilor pre carii noi ne măgulim de a-i avea de străbuni, a romanilor, am vedea ce absurd e să cerșim de la maghiari drepturile cari ni se cuvin și cari trebuie să ni le luăm pre altă cale.

Românii, în genere vorbind, s-au purtat mai mult rău decât bine. Să ne silim a nara faptele.

Adunarea de la Miercurea se constituie și-și alege un comitet.

Un comisar gubernial oarecare sistează activitatea acelui comitet, fără ca să arate din ce cauză, și românii primesc această sistare fără ca să proteste în fața lumei, fără ca această infracțiune în dreptul de a se întruni să fie urmată de destituirea funcțiunarului și a ministrului ce a ordonat-o. Amploiatul, fie el ministru, fie comisariu regesc, trebuie să înțeleagă spiritul legilor al căror mănținătoriu e și trebuie să le interprete cu fidelitate. Îndată ce nu știe ori nu voiește a le interpreta fidel, trebuie destituit.

Uniunea Bănatului a fost forțată, căci a fost făcută contra voinței românilor, uniunea Transilvaniei a fost făcută fără de a se întreba românii. Cine a protestat contra? Cine a alarmat Europa într-o cestiune atât de gravă? Nimeni.

Avem dreptul de a petițiuna. Sala tronului este, *trebuie,* să fie deschisă popoarelor ca și indivizilor, și inima suveranului trebuie să fie dreaptă și nepărtinitorie, fără considerente unilaterale, față cu toți, asemenea limbei la cumpănă, asemenea ecuilibrului voințelor umane ce se numește drept; căci în secolul al nouăsprezecelea aceasta e *singura* rațiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaștem și neci nu voim a cunoaște. Ei bine, cine a uzat energic de acest drept pentru a scăpa națiunea română de forțarea la o uniune pre care ea n-o voiește și n-o recunoaște? Nimeni.

În Năsăud, un om se alege cu *un* vot, ba are până și temeritatea de a cere verificarea acestei alegeri. Ei bine, carii sunt alegătorii carii să proteste contra reprezintărei lor din partea unui om pre care ei nu l-au ales? Nimeni. Oare murit-a orice dreptate? Oare luatu-ni-s-a dreptul de a petițiuna și a protesta? Oare am uitat cumcă tronul *trebuie* să fie drept, căci aceasta e rațiunea sa de a fi?

Dar departe de a fi numai atâta. Un insolent are cutezanța de a spune în camera Ungariei *cumcă națiune română nu există.* I se răspunde că există și nimic mai mult; ca și când acel om n-ar fi știut-o, ca și când el ar fi spus-o cu altă intențiune

decât ca să arunce o nouă umilire asupra națiunei românești. Aicea trebuia un protest energic și formal contra purtării neescusabile a unor deputați cari n-au respect de națiuni întrege; trebuia demisiunarea deputaților români dintr-o Dietă care nu se respectă, nerespectând neci chiar individualitatea celorlalte națiuni. Ce prezident e acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o națiune întreagă?

Un altul ni spune cumcă am face poate bine de a emigra în România, recte de a părăsi acest pământ, care e cu mult mai mult drept și cu mult mai multă rațiune al nostru decât al lor. Cine protestă contra unor asemenea insinuațiuni pre cât de răutăcioase pre atât de bine calculate? Nimeni. Cunoaștem ființele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerșesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric și imperativ drepturi pentru națiunea lor, carii zic cumcă românii n-au neci un drept în această țară și cumcă trebuie să cerșească pentru a căpăta. Politică demnă de reprezentanții ei! Îi cunoaștem, zic, și nu ne place de a vedea pre sincerii noștri deputați naționali jucând pre instrumentele acestor creature. Națiunea română trebuie să se pună pre terenul de drept pre care stau toate celelalte națiuni ale Austriei, nimica mai mult și neci o iotă mai puțin. Cine cede degetul va trebui să ceadă și mâna. Puși odată pre acest teren de drept, nu trebuie să cedem nimănui neci cât e negru sub unghie, căci numai o egală îndreptățire poate duce la liniște și la împăcare. Politica lingăilor trebuie lăsată pre seama lingăilor; pre flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre. Cehii spun în organele lor cumcă vor face opoziținne până atuncea până când se va recunoaște deplina autonomie a Boemiei. De ce să nu cerem neted și clar pentru noi ceea ce cehii pretind pentru ei? Tranzacțiuni în drepturi naționale nu se încap, împăcarea cu ungurii ori cu nemții nu se încape până ce nu vor cede ei ceea ce voim noi; căci față cu sistemul constituțiunal de astăzi, față cu dualismul trebuie să fim *ireconciliabili.*

Starea de față a lucrurilor e de natură ca să inspire orișicui neîncredere și să-l facă îngrijit asupra marilor schimbări ce se prepară a trece peste imperiu. Oricare bun cetățean are de datorie de a se ocupa de viitoriul patriei sale, și de aceea și românii, prin natura lucrurilor, au datoria de a provoca un congres general al lor, care să determine atitudinea națiunei românești față cu o eventuală schimbare a sistemei constituțiunale. Vom vedea care guvern va avea sfruntarea ca să oprească adunarea unui congres de cetățeni pacifici, carii vor să discute asupra afacerilor publice ale statului căruia ei aparțin. În caz dacă congresul și-ar alege oamenii săi de încredere, cari să-l reprezinte față cu tronul, aceștia trebuie să fie înainte de toate *energici și de caracter.* Oricine a șovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificență, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici șansele, nici aurul, nici stelele și ordinele mari (cari în genere se pun pre inime mice!) și, apoi, cu oameni probi și de caracter nu se încap tranzacțiuni încurcate. Ei vor cere pentru națiunea lor cât li va ordona națiunea ca să ceară, și nu vor cede nici o iotă din pretensiunile lor, căci nu vor avea astuția de a o face.

Dacă mai are cineva o singură îndoială despre importanța unui congres, acela cugete numai cât de degradați trebuie să fim noi românii, dacă până și maghiarii, poporul cel mai decăzut al Europei moderne, au ajuns să fie stăpânii noștri și să-și bată joc de noi în ședințele acelei adunături ce se pretinde Cameră.

Am desperat de mult de a cere de la români virtutea și demnitatea strămbunilor, neci credem că am putea deștepta în el simțul cetățeanului Romei; dar neci că facem aicea apel la simțăminte de cari noi nu suntem capabili, ci numai la simplul simț de demnitate și mândrie curat omenească. Într-adevăr, nu mai suntem noi meniți de a dicta legi lumei, dar neci am trebui să fim așa de abrutizați ca să ne degradăm noi pre noi

însine la rolul de sclavi. Trebuie să încete aceste referințe de dominați și dominatori; trebuie să fim puși pre picior de națiune egal îndreptățită față cu națiune egal îndreptățită. E timpul ca să ni se răsplătească și nouă sacrificiele cari le-am adus secol cu secol acestei Austrie carea ne-a fost vitregă și acestor Habsburgi pe carii îi iubim cu idolatrie fără să știm de ce, pentru cari ne-am vărsat de atâtea ori sângele inimei noastre fără ca ei să facă nimica pentru noi. Astăzi credem că ar fi venit timpul ca să pretindem și noi ceea ce ni se cuvine de secoli. E timp să declarăm neted și clar că în țara noastră (căci este a noastră mai bine decât a orișicui) noi nu suntem nici vrem să fim maghiari ori nemți. Sântem români, vrem să rămânem români și cerem egala îndreptățire a națiunei noastre. Față cu orice încercare de deznaționalizare ori suprematizare, întrebăm cu răceală și conștienți de drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră și spiritul secolului: „Cine sunt acești oameni și ce vor ei în țara noastră?“

Recapitulăm:

1) În caz dacă opiniunea publică a popoarelor Austriei ar cere schimbarea sistemei constituționale de astăzi, românii, spre a fi factori eminamente activi întru formarea viitorului imperiului, să convoce un congres general al lor, în care toată națiunea românească să fie reprezentată și care să decidă atitudinea ei față cu situațiunea cea nouă ce împregiurările par a o crea și impune imperiului.

2) Congresul să se declare solidar cu națiunile din Austria ce urmăresc aceleași interese ca și cea română.

3) Congresul să-și aleagă reprezentanța sa, care să comunice tronului voința națiunei românești, cerând a ei satisfacere.

[Federațiunea, Pesta, 5/17 aprilie 1870, Nr. 33]

ÎN UNIRE E TĂRIA

Citim în „Politik“, ziarul intereselor cehe, următorul articol demn de toată luarea aminte:

> Acuma e un timp de tranziţiune dintr-o stare *nesuferită, nesuportabilă* chiar, în nişte referinţe mai sănătoase şi mai conforme naturei lucrurilor. Un ministeriu administrativ va forma deocamdată valul după care se vor începe comunicaţiunile cari să ne ducă, la ceva mai bun decât cele ce au esistat până azi. E un început modest acesta, nu trebuie să ne împlă tocmai cu iluziuni; dar poate că totuşi va fi odată un „început“. Dacă e însă să se pregătească şi să se creeze ceva cu minte, dacă, e ca să scoatem odată carul din noroi, *trebuie ca din nici o parte să nu ne punem alene mânele în sân.* Credem a fi trecut pentru totdeauna timpii aceia în cari poporele-şi cugetau încorporată înţelepciunea cea mai mare în eventualele sfere nalte ale guvernului; timpi în cari popoarele lăsau orice iniţiativă pre sama cercurilor acelora, pre când ele însele se dedeau letargici şi unei neiertate negligenţe spirituale. Acuma nu mai poate succede o operă bună, decât atuncea când „vocea poporului“ se face auzită tare şi clar până şi în cercurile cele mai nalte, spre a li se face cunoscut cu preciziune: *ceea ce vrem şi ceea ce nu vrem.*
>
> Într-un stat ca cel austriac nu e însă de ajuns ca fiecare popor să se facă destul de remarcabil pre sine numai şi să pledeze fiecare *pro domo sua:* ci aicea o pretinde principiul conservărei de sine *ca să se sprijinească unul pre altul şi să participe la această operă de reconstrucţiune toate popoarele acelea cărora li-s comune interese mai mult ori mai puţin egale sau simile!*
>
> Dacă polonii şi slovenii ar fi primit în februariu 1867 programa ce-o statuase boemii şi dacă ar fi ajutat la esecuţiunea ei, s-ar fi scutit pre sine şi pre imperiu de multe suferinţe şi de multe umiliri. Această programă însă a fost aşa de corectă şi aşa cu totului tot de esactă, încât în urma urmelor ei totuşi au revenit la ea prin părăsirea senatului imperial.
> Însă cât timp preţios s-a pierdut prin aceasta. De ce şi-au

cumpărat ei prin fapte o învățătură pre care putea să le-o dea mai mult decât cu prisos o cugetare simplă și o cumpănire dreaptă a lucrurilor în mai puțin de o oră. Împregiurarea cumcă programa boemă a avut drept poate să ne măgulească oarecum; însă această împregiurare nu ni va putea restitui multele pierderi dureroase pre cari le-am suferit prin aceea că din partea aliaților noștri naturali n-au venit mai curând la cunoștință.

În perioada de tranziținne de acuma trebuie să ne unim cu toții în aceea *ca să nu mai cădem din nou într-o greșeală asemenea celei din trecut.* Polonul, slovenul, tirolezul și triestinul doresc tot așa de bine ca boemul și moravul ca să vină odată o stare de lucruri care să respecte drepturile vechie și trebuințele moderne ale fiecăruia din aceste popoare. Să facem dar o mai strânsă ligă spirituală întreolaltă, să comparăm toate pretensiunile noastre comune și să ni garantăm drepturile noastre speciale, întru cât se vor putea împăca numai cu interesele comune. Să ne folosim dar de timpul care ni se dă pentru înnoirea unei legături tari, care să aducă la valoare și îndeplinire principiile noastre și care să lege una de alta ca într-un lanț condițiunile esistenței noastre pentru mântuirea tuturora.

Trebuie să ne simțim și înțelegem cu acurateță unul pre altul, pentru ca să facem de rușine viclenia inamicilor noștri comuni, a căror țintă rămâne totdeuna aceeași și cari nu vor nimica mai puțin decât *de a ne dezbina întotdeuna. Nici un popor să nu se mai lase sedus de la flamura comună prin promisiuni cari se inspiră doar conducătorilor săi. Să ne aducem aminte de trecut, care ne-a învățat cu mii de fapte atât de umane cumcă numai o solidaritate tare poate să ne îndestuleze și să îndeplinească toate la care suntem îndreptățiți. Să ne ferim din calea ademenirilor contrarilor, fie ele cât de strălucite!*

Știm cum că boemul și moravul vor rămânea tari și neclintiți pre lângă declarațiunea lor, știm cumcă polonul va păstra dreptul său în deplinea lui măsură, știm cumcă slovenul și triestinul se vor aranja după trebuințele lor

și că tirolezul va ținea la vechile stipulate ale țării sale, la privilegiele și drepturile sale, însă toate acestea se pot prea bine regula astfel încât totul să se întâmple în înțelegere comună, căci numai prin această înțelegere putem garanta unei nouă și mai bune stări de lucruri o durată sigură. Poate că se vor ridica voci și din celelalte țări germane ale imperiului, ale căror conducători de până acuma au feștelit-o cu doctrinarismul lor; voci cari să se decidă imperativ pentru *noua alianță a popoarelor.*

Fiecăruia ce-i al lui și tuturor drept și îndestulare“ – asta să fie deviza noilor confederați. Din această deviză însă să vadă și compatrioții noștri germani din Boemia și Moravia cumcă, noi nu căutăm nicidecât ca să-i suprematizăm cumva.

„Cu toți germanii din Austria se vor înțelege declaranții boemi mai curând și mai lesne decât cu germanii din Boemia“ – zise mai deunăzi un om de stat care se interesa foarte mult de cursul lucrurilor în imperiu, după cum ne informăm dintr-o știre demnă de crezut.

Oare această vorbă fatală, în care zace atâta durere și atâtea consecințe teribile, să rămână, întotdeuna adevărată? Noi n-am cercat niciodată de a suprematiza pre germanii din Boemia, îndată ce vor voi să facă pace cu noi, li întindem cu francheță și onestitate mâna noastră compatriotă, care voiește ca ei să aibă aceleași drepturi pre cari noi le cerem și pentru noi. „Foaia nescrisă“ pre care le-a lăsat-o deja declarațiunea noastră, deplina garantare a dezvoltării lor naționale pre lângă o cât se poate mai mare libertate politică și pre lângă self-government municipal, toate acestea li stau încă spre dispoziținne. Din toată inima vrem odată o adevărată pace națională în țară și sfârșitul tuturor acestor certe și lupte carile sug măduva patriei noastre comune. Noi n-am dorit niciodată subjugarea unui popor prin celălalt, ci am recunoscut întotdeauna de semnul unui simț servil când o națiune voiește să face din cealaltă serva ei umilită. *Însă tocmai pentru aceasta e de trebuință ca să se creeze o*

> *adevărată federațiune a popoarelor, în care unul să stea pentru toți și toți pentru unul; — o federațiune care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor și care să apere dreptul special al fiecărei țări, întru cât însă acest drept nu desprețuiește interesele celorlalți.*
>
> De li va succede popoarelor ca să fundeze această federațiune, atuncea fiece guvern o va primi de programă a sa și *va trebui să lucreze în spiritul ei.* Atuncea nu trebuie să mai așteptăm o incertitudine nesigură, atuncea vom avea în mâni garanția unui viitor cert și sigur și *nu vom mai lăsa să ne-o răpească nimenea.*

Până aicea ziarul „Politik“.

Va să zică, dacă presupunem cumcă acest ziar e espresiunea opiniei publice a cehilor, atuncea cehii cer o *federațiune* care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor ca atare; și se pare cumcă aceasta ar fi și ideea celorlalte naționalități ale Austriei. *Ce fac românii pentru a se alia acestei idee?* — Căci, vă încredințez, dacă românii vor lăsa să li scape și această ocaziune, dacă vor lăsa ca ideea să se localizeze numai la popoarele cari o manifestă în gura mare, dacă românii nu vor ajuta să generalizeze căderea constituțiunei din decembre asupra imperiului întreg, atuncea lupta noastră va deveni din ce în ce mai grea, căci în urmă nu va mai fi nimeni în opozițiune afară de noi, pre când azi avem atâtea națiuni cari au interese comune nouă și se luptă alături cu noi. În momentul când toate națiunile dau cu piciorul stărei de față a lucrurilor, numind-o *nesuferită* și *nesuportabilă,* au și românii dreptul și datoria de a-i da cu piciorul, căci, pregetând și rămași singuri pre câmpul de luptă, nimeni nu se va mai spăria de opoziținea noastră singuratecă. Nepăsarea noastră ne pierde. Să nu ne mirăm dacă organele noastre de publicitate au devenit în timpul din urmă moi și împăcăcioase; căci, cum zice mai sus campionul presei boeme, contrarii vor ști totdeuna să amețească capetele până și a conducătorilor noștri cu *promisiuni lucie, dar etern*

minciunoase. Cine ar crede cumcă ungurii, chiar de-ar promite-o, vor găsi în ei atâta simț de dreptate încât să redeie, d.es., autonomia Transilvaniei, pre care au răpit-o fără consimțământul românilor? Și apoi neci nu avem noi să cerem de la unguri ceva, căci ei nu sunt competenți să ni dea nimica. Când un făcător de rele comite o infracțiune în avere publică ori privată, nu e făcătorul de rele instanța competentă de la care ai a cere îndărăt cele răpite, ci *justiția.* Se poate chiar ca justiția, rău informată, să fie legalizat apropriarea făcătorului de rele; asta însă nu schimbă nimica din ființa dreptului, căci cu toate astea, a doua zi, justiția, bine informată, va revoca o sentință ori o aprobare nedreaptă. Această justiție până azi rău informată e tronul. Numai tranzacțiunile directe cu tronul pot ținea pre români pre terenul absolut al drepturilor lor; tranzacțiuni de altă natură însă, cari, unite cu umilire, să se subordineze intereselor unei alte națiuni sunt periculoase, criminale chiar. Ce drept mai mult pot avea ungurii în această țară unde în număr sunt mai egali cu noi, unde, prin istorie sunt cu mult mai târziu veniți decât noi? Această influință binefăcătorie și îndreptățită asupra tronului trebuie să se eserciteze însă laolaltă și în același timp cu celelalte națiuni nemulțumite. A aștepta să culegem fructele semănate de alții e nedemn și periculos. Căci să ne aducem aminte cumcă nimeni în Austria nu e obligat de a se face apărătorul nostru și răscumpărătorul drepturilor noastre afară de noi înșine. Azi foaia se întoarce și fiecare-și caută de interesele sale proprie. În principiu au și început organele opoziținei a *localiza* reforma Austriei, astfeli încât noi, necercând de a o generaliza, ne vom trezi din nou cu renumitul răspuns: „A plânge putem, dar a ajuta nu“, căci ei își vor fi isprăvit trebile și ne vor lăsa pre noi în voia sorții și a neenergiei noastre. Să ne grăbim dar de a ne declara solidari cu națiunile nemulțumite ale Austriei; să pășim la o activitate comună cu ele, căci mâni chiar va fi prea târziu, mâni chiar se vor bucura *numai aceia de* fructele răsturnărei constituțiunei cari *vor fi ajutat a o răsturna,* mâni nu va mai

vrea nimene să primească mâna de înfrățire a unui popor fără energie, spre a căpăta în schimb o nouă piedecă în drum, pre unguri. Ungurii chiar tind într’ acolo ca să localizeze reforma Austriei; să nu lăsăm timp popoarelor ca să vadă cumcă, întru reconstrucțiunea Austriei, inamiciția ungurilor se poate înconjura. Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor proprie; noi nu ne-am convins încă cumcă: *puterea și mântuirea noastră în noi este!*

[Federațiunea, Pesta, 10/22 aprilie 1870, Nr. 34]

Mihai-Eminescu.Ro

Valea Putnei – desen de Mattias Adolf Charlemont (1820-1871)